DE VOCABULIS GRAECIS IN LINGUAM LATINAM TRANSLATIS.

DISSERTATIO
INAUGURALIS PHILOLOGICA
QUAM
CONSENSU ET AUCTORITATE
AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS
IN
ALMA LITTERARUM UNIVERSITATE
FRIDERICA GUILELMA
AD
SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES
RITE CAPESSENDOS
D. XVII M. OCTOBRIS A. MDCCCLXXVI
PUBLICE DEFENDET

AUCTOR
NATHAN IONAS TUCHHAENDLER
BRODIENSIS.

ADVERSARII ERUNT:
S. BLASCHKE DR. PHIL.
O. DREFKE CAND. PHIL.
C. ROTHE DR. PHIL.

BEROLINI MDCCCLXXVI.

Conspectus.

Praefatio.

Vocabulorum Graecorum in linguam Latinam translatorum collectio cum iam diu desideraretur, Saalfeldii "Index Graecorum vocabulorum in linguam Latinam translatorum quaestiunculis auctus" (Berol. 1874. 8.) nuper in lucem prodiit, huic rei ut subveniret destinatus. Sed multum abest, ut litterae Latinae magnum ex eo fructum ceperint. Saalf. enim cum in indice conficiendo id maxime spectasse videatur, ut ex collectione oblata leges, quae in Graecis vocabulis recipiendis apud Romanos valuerint, erui possent, rem ita instituere, ut historiae linguae Latinae omnino consuleret, plane neglexit. Arripuit enim vocabula ut fors ferebat, tum scriptorem qui primus voce peregrina usus est afferens, tum scriptorem qui eam adhibuit, postquam iam diu in consuetudinem Romanam abiit. Rebus vero ita comparatis illud quoque evenisse, ut omnes locos minime afferret, quamquam in tali incepto res ipsa accuratam enumerationem flagitare videtur, facile apparet. Pessimum autem est eum nulla fere in re sibi constitisse. Partim enim voces e nominibus propriis ductas attulit velut atticisso, graecisso, sicelisso, partim omisit velut bacchari,

bacchanal, phrygio; partim derivata respexit velut dapsiliter, latrocinari, parasitari, triumphare, partim omisit velut more, degrumare, pergraecari. Est in indice Hecyra (vel ut ipse scribit hecyra); desunt quae eodem iure locum sibi vindicant, Adelphi et Phasma. Offeruntur tibi interdum accuratissime vel substantivi casus obliqui vel verbi formae flexae; saepius ubi idem desiderium sciendi te tenet plane desereris. Nonnulla porro, quorum de Graeca origine nemo umquam dubitavit nec ipse sese dubitare professus est, frustra in eius indice quaeres, qualia sunt: anisus, apage, camus, carcinoma, colax (adiectivum dico colax Ter. Eun. prol. 30), cottabus, cymbalisso, discus (quamquam compositum discobolos non est praetermissum), do, dynamis, ne (ναί), sicinnista. Denique nec in tralatis discernendis nec in textu ex quo vocabula sumpsit examinando satis caute egisse mihi videtur.

Pars I.

De rationibus quas in vocabulis ex Graeca lingua petitis constituendis et colligendis secuti sumus.

Caput I.

De consilio nostro in universum disputatur.

Operae igitur pretium videtur hanc rem accuratius tractare, et iusto examine facto quaenam vocabula ex Graeca lingua manaverint [1]), quotquot eorum et ex iis derivatorum in monumentis Latinarum litterarum extant, ea omnia diligenter colligere et in ordinem redigere. Cum vero vires non sufficiant antiquitatem totam uno incessu perlustrare et praestet intra fines exiguos pauca quidem dummodo certa proferre, ab initio litterarum exorsus in Lucilio [2]) nunc substiti. Eam vero potissimum ob causam Lucilium quidem primum huius operis terminum facere mihi visum est, quod ab illo poeta novum quoddam temporis spatium in vocabulis Graecis sumendis initium capere videtur. Nam usque ad illius tempora Graecae voces naturae quadam necessitate per commercium in usum venerunt et modo adhibito a scriptoribus receptae sunt; abhinc vero factum est, ut Romani ipsi eas quaererent et scriptores

1) De iis autem tantum dicam, quae, cum in Romanorum consuetudinem abierint, re vera tralata dicenda sunt. Nam si apud Plautum Graecis verbis iuratur et luditur, vel si ipse Graeca quaedam fingit, haec ad nostram rem non pertinent. In appendice vero his quoque locus dabitur.

2) Collectio autem ex fabulis togatis ut absolvatur, Attam etiam et Afranium adhibui: quod quidem excusatum iri spero.

interdum modum transirent, quod ex Lucilii saturarum reliquiis et Horatii de eo iudicio (Sat. I, 10) clarissime apparet.

Illud vero quod mihi propositum est recte ut absolvatur, firmae quaedam ac stabiles leges in tralatis agnoscendis et colligendis statuantur necesse est. Etenim in tralatis Graecis agnoscendis primum videndum est ne, quod grammaticis ante Grimmii tempora accidit, formarum similitudine decepti ad Graeca ut sua referamus, quae a primis temporibus quibus Graeci et Itali nondum discesserant originem capiunt, quaeque in utraque lingua civitatem iure sibi vindicant. Cognatio igitur linguarum quae dicitur ubique respicienda est. Dum vero illud vitium fugimus, cavendum est ne in contrarium incidamus, ut eodem modo quo viri docti, qui in linguis comparandis versantur, falsa similitudine interdum frustrati ad etyma referamus Sanscritica quae minime illuc referenda sunt. Nam si voces quaedam duarum linguarum eandem quidem speciem externam prae se ferunt, nec tamen idem significant nec notionem ullam cognatam ostendunt, species externa nondum per se valet ad originem communem demonstrandam. Quin si idem vel simile quid significant, ab una eademque stirpe non necessario profectae sunt. Casu enim interdum evenit, ut duae voces soni eiusdem tempore quodam idem quoque in duabus linguis exprimant, at si historiam cuiusque vocis in sua quaque lingua investigaveris, illam vim non propriam a primis temporibus in una vel altera lingua fuisse invenies, documentum igitur cognationis, quod ab utraque parte firmissimum videbatur, ab altera labefieri; sunt voces quaedam, ut multae interiectiones, quae quamquam et forma et vi eandem speciem in pluribus linguis praebent, in unaquaque tamen natae sunt. Ergo non modo forma, sed etiam vis vocum et earum vices in disceptationem vocandae sunt. Quodsi forma et vis omnibus modis consentiunt, tertium denique perpendendum est, an omnino fieri possit, ut ad illas res significandas voces foris petitae sint. Quaedam enim res cum vita populi cuiusque tam arte cohaerent, ut suas neque alienas voces in iis nuncupandis populi habeant necesse sit. Neque id viri docti, qui de his rebus egerunt, satis respexisse videntur. Quibus cum tribus legibus

aliae quoque interdum rationes consociandae sunt, quas in ipsis rebus tractandis suo loco afferre satius est; nunc has exposuisse sufficiat.

In colligendis vocibus id spectandum esse, et ut enumerentur singulae quotiens inveniantur et ut ordo temporum servetur in promptu est. In multis enim quaestionibus, quae ad voces tralatas spectant, multum interest, utrum semel tantum, an pluriens reperiantur, utrum iam apud antiquos scriptores, an apud posteriores demum in usu fuerint. Et eam quidem ob rem neglectam supra Saalf. vituperatus est. Quonam vero modo textu scriptorum utendum est? Evolvamus editiones, quae optimae habentur, easque fidenti animo sequamur? Voce 'chorda' (Saalfeldii ind. p. 23 ex Plauti Most. 743 ed. Ritsch.), ut uno saltem exemplo res illustretur, quidnam fiducia ista valeat, satis docetur. 'Chorda' enim, quod periti non ignorant, emendatio Camerarii est a Ritsch. et aliis editoribus recepta; codices habent 'cor tenditur'. 'Chorda' autem funem vel restim significans [1]) nullo alio exemplo nec ex usu Graecae nec Latinae linguae comprobatur. Quid? Tantine menda librariolorum indoctorum vel levium faciamus, ut emendationibus virorum doctorum in textu constituendo locum non demus? Minime: sed in emendationibus utendis semper memores simus eas emendationes esse et ad nostram rem iterum examinandas, ut certissimae tantum adhibeantur. Etenim aliud mihi videtur editoris ius, aliud eius, qui vocabula ex editionibus colligit: illi plus, huic minus libertatis datum est. Editoris correctiones quippe cum ante oculos omnium positae sint [2]), veri similia a certissimis facile discernuntur, itaque res sicuti sunt offeruntur; quae vero cum in vocabulorum collectione lateant, locus distinguendi, quatenus certitudo pateat, plane deest, et

1) Sunt sane qui vocem de nervo arcus in aliquem intenti, ut eius periculum significetur, intelligi velint. Quodsi 'chorda' hac quidem significatione apud Graecos scriptores interdum invenitur, hoc loco non solum de vi singuli vocabuli sed etiam de dictione 'chordam tendere' metaphorice adhibita agitur, quae a simplicitate Plautini loci aliena esse videtur.

2) Eas scilicet editiones dico, quae solae in lectionibus codicum accurate afferendis dignae sunt quae respiciantur.

iam omnia promiscue certissima venditantur. Interesse autem aliquid inter ea quae veri similia, et ea quae certissima sunt, nemo non videt. Itaque quamquam editionibus optimis, quoad eas nancisci potui, usus sum, hanc tamen legem mihi statui, ut librorum manu scriptorum lectionibus, quae quidem annotatae erant, inspectis emendationes nisi quae certissimae visae sunt in usum meum non converterem. Similiter ex fragmentis tragicorum et comicorum poetarum versus, quorum de auctore non satis vel omnino non constat, non respexi, cum norma mihi deesset, an ad temporis spatium, quo haec disquisitio versatur, pertinerent necne. Malui cautior quam audacior videri. Omnes tamen locos propter incertum textum reiectos in unum congessi, ut, si quid erraverim, facile perspici et corrigi possit. Sed in iis quoque, qui tali fundamento niti mihi videbantur, ut ipsis uterer, rei condicionem, nisi levissimum quid et iam satis per se perspicuum erat, non silentio praetermisi, ut omnia omnibus clarissime pateant.

Ratione igitur exposita qua ad rem sum aggressus, missa supervacanea disputatione de vocibus et lectionibus de quibus non ambigitur, tantum de iis quaeram, quae dubitationem movent, et hoc modo viam ad rectum vocabulorum conspectum mihi muniam. Ac primum quidem de iis, de quibus dubitari potest ex Graeco tractae sint necne, dicam; deinde de iis, quae ob textum vel auctorem incertum a me reicuntur. Disputatio autem de vocibus originis dubiae tripartita erit. Primum de iis tractabo, quas linguae Latinae vindico; tum de iis, quae ex Graeco sumptae mihi videntur; deinde de iis, quas in medio relinquendas duco. Sententias omnium virorum doctorum, qui de his rebus aliquid protulerunt, ubique enarrare et longum est et, cum saepius eadem prolata sint, parum valet; viros quidem celeberrimos Corssenum, Curtium, Mommsenum et unum eorum, qui via ac ratione ea collegit, quae hodie ex linguis Indogermanicis inter se comparatis inter viros doctos satis constat, Fickium dico, plerumque audire sufficiat. Nonnumquam tantum alii quoque respiciendi erunt. Ceterum etiam multorum aliorum sententiae saepius mihi non ignotae fuerunt: *'ἁπλῶς δὲ τὸ μὴ λέγειν, οὐ τοῦ μὴ εἰδέναι σημεῖόν ἐστιν.'*

Caput II.

De vocibus, quae ex Graeca lingua petitae non sunt exponitur.

Iam vero cum animum ad vocabula attendam, quae in disceptationem veniunt, e Graeca lingua non recepta esse mihi videntur haec:

Aranea, gubernare, gubernator, nauta, linter, stega, en, atat, eia, pannus, pus, stilus, scropha, umbo, scipio, classis, calamus, pileus, scutum, fungus, cento, ciceus, falx, fides, funda, lympha, marmor, cupa, bracchium, clepere, muscus, perna, pulmo, saeta.

Quamquam supra de tribus legibus, quae in vocum origine indaganda praecipue consulendae sunt, dixi, vocabula tamen secundum illas leges tribus ordinibus factis investigare non aptum videtur, cum in quibusdam vel duae vel cunctae valeant, vel altera alteri adversetur, vel interdum aliae quoque rationes accedant. Ordinem quoque alphabeticum reieci, qui cum in tali expositione nihil utilitatis habuisset, impedimento fuisset ne vocabula, quae ad idem genus rerum pertinent, sese exciperent vel alia, quae una tractari possunt, componerentur. Itaque quo ordine supra in iis afferendis usus sum, eum servabo. Sed iam singula videamus.

Aranea.

Corss. Ausspr. I, 634—36 Lachmannum quidem secutus, suis vero ac novis argumentis 'araneam' Graeci fontis esse demonstrare studet. Hoc illud est, quod supra significavi, viros doctos interdum magis formam quam rem considerare. Nam quamquam Corssenum non fugit minime fieri potuisse, quin ipsi Romani vocem ad hoc animal significandum haberent, in hoc tamen requiescit vocem vernaculam postea peregrinae cessisse, sicut Latinum aliquod vocabulum Graeco 'poetae' cessit. At pace viri doctissimi dicere mihi liceat rei rationem magis apud me valere quam subtilissimam eius etymologicam ra-

tiocinationem. Nam quaeso, quomodo fieri potest, ut populus in re, quae ad sermonem pertinet quotidianum, vocem sumat alienam, suam plane omittat, ut eius nec vestigium nec vola supersit? Quaenam fuit causa, ut tali rei nomen peregrinum daretur? Corss. exempla affert 'draconem' et 'leonem', qui similiter antiquissimis temporibus in consuetudinem Romanorum venerunt; monet Plinium quidem multa Graeca nomina animalium, plantarum, lapidum usurpare. At res minime sunt comparandae. Age enim accuratius videamus, quomodo et cuius generis vocabula peregrina sumantur. Duo sunt rivuli per quos peregrina ex altera lingua in alteram manant: per commercium et per litteras. Per commercium varia genera intrant. Partim harum rerum sunt, quae ad vitae usum cultumque Deorum pertinent quibusque populus adhuc carebat ut 'purpura', 'Apollo'; partim illarum, quae antea quidem iam in usu erant, sed mutatione aliqua cum ipsis facta quasi novum quid sint accipiuntur, ut 'balineum' 'paenula'; partim denique talium, quae ad ipsam vitam non multum valent, occasione tamen data cognoscuntur et sumuntur ut 'balaena' 'polypus'. Evenit quoque quamquam primis commercii temporibus rarius, ut notiones, quae de mente et ingenio sunt, hac via cum nominibus immigrent. Per litteras notiones et nomina potissimum intrant, quae ad mores et ad artes spectant, ut 'cinaedus' 'sophia', quamquam et tribus illis rerum et nominum generibus supra expositis via per eas patet, praesertim cum scriptores in transferendis libris peregrinis non satis apta vocabula in lingua patria habeant, aut peregrina aliqua fama rerum niteant. Non mirum igitur est Romanos, cum in Latio nec dracones nec leones essent, ubi primum talia esse animalia a Graecis vel Latinis Graece [1]) loquentibus audiverunt, vel, ut iam quinto saeculo urbis fieri potuit, ubi ipsi quidem captos et adductos leones [2]) viderunt, nomen quoque accepisse. Neque minus facile intel-

1) Cf. Momms. Unterit. Dial. p. 86—88 et 89—98. Paulus epit. Festi p. 35 M. "Bilingues Bruttates Ennius dixit, quod Bruttii et osce et graece loqui soliti sunt." cf. etiam Porph. ad Hor. sat. I, 10, 30.

2) Ceterum quid equidem de 'leonibus' sentiam postea dicetur.

ligitur Plinium, cum Graecos scriptores in suum usum converteret, nomina quibus populares indigebant, a Graecis mutuatum esse. At quisnam araneam, animal scilicet, quod nec ex terra aliena importari solet nec tantae est famae, ut in eo laudando scriptores multi sint, nomine peregrino induit? Nonne rectius erit statuere in tali re significanda numquam omnino vocem peregrinam viguisse? Sed esto: adhibuerunt Romani mercatores, qui in Graecia vel in Magna Graecia fuerant, interdum vel saepius nomen peregrinum; adhibuerunt scriptores, qui Graecas litteras didicerant: num credendum est advenam peregrinum civem Romanum plane exterminasse? idque in re, quae sine dubio pusionibus quoque cum nomine patrio haud ignota erat? Quodsi interdum factum est, ut Latina nomina peregrinis cederent, rerum condicio in iis prorsus alia erat. Illa enim ita erant comparata, ut non stabile ac firmum aliquid sed mobile ac mutabile significarent. Itaque cum in iis notandis novae voces peregre sumerentur, notiones quoque rerum ipsis novis vocibus aliqua ex parte mutatae sunt, quin in nonnullis ipsa notione mutata nova significatio tantum praevaluit, ut pristina notione sensim deficiente vox quoque pristina paulatim evanesceret. Quod quidem in 'poetam' a Corss., ut suam fulciret sententiam, allatum valet, non valet in 'araneam'. Nam 'poeta' non omni ex parte idem erat atque ille, qui ante eum alio nomine apud Romanos versus cecinerat; simul cum voce aliena rei notio novum quendam colorem sumpsit, et id quod antea diximus facile evenire potuit, ut prisca notio eiusque significatio in hominum memoria oblitteraretur. Hoc vero in 'araneam' non cadere longa disputatione non eget. In animali enim significando si novum nomen foris assumitur, notio nova veterem offuscans non accedit; duo igitur posthac sint nomina et ambo in lingua valeant necesse est. Quodsi in tali quoque re fit, ut vox domestica pereat, causis quibusdam externis efficitur, quas, quamvis traditae non sint, fuisse opinari, libidinis est. De 'aranea' autem nihil eiusmodi ad nostram pervenit memoriam.

Etymologicae Corsseni disputationi nihil quod opponerem haberem, si fundamentum disquisitionis loco 'c' deperditi 'a'

medium productum esse agnoscerem. Quamquam enim tota disquisitio hoc modo fit, ut productio litterae 'a' ex origine Graeca vocis reperta videatur, re vera ipsa Graeca origo 'a' producto nititur. In aliis enim vocabulis huius generis, quae ibidem tractantur, 'c' deperditum in ceteris vocibus eiusdem radicis apparet: cf. lama, lacus, lacuna; lana, lacere, licium, licinium; rana, rancare; in 'aranea' autem, cum statim ad ἀράχνην recurratur, de 'c' deperdito iure dubitari potest. Mihi quidem videtur id primum demonstrandum fuisse 'araneam' ex Latina lingua originem ducere non posse, aliter enim non video, cur cum Graeco vocabulo componatur necesse sit. Quod si quis dicat vim vocis ex stirpe Latina perspici non posse, leve hoc argumentum est; multae enim sunt voces, quarum origo detegi non potest, quasque nemo eam ob causam ex civitate linguae Latinae detrudit. An ob inanem quandam similitudinem, quae fortuita esse potest, hoc faciamus? Equidem igitur, cum ratio Graecae origini obstet, et etymologia certo fundamento careat, de origine nihil me scire quam rationi vim afferre satius puto.

gubernare, gubernator.

Momms. Röm. Gesch. I, 201 'gubernare' a Graeco sumptum esse contendit. Corss. Ausspr. I, 28 a radice 'kuberno', quae utriusque linguae sit, deducit et 'gubernare' et 'gubernatorem', argumento nitens 'gubernum' et 'gubernium' apud antiquos scriptores Latinos extare. Quae sententia ipsa rei condicione probari mihi videtur, cum Romani, ex quo tempore navibus usi sint, ad eas regendas instrumentum quoque et suum vocabulum certe habuerint. Neque eos antiquis temporibus lintres tantum habuisse 'velum' et 'malus', quae certe Latinae originis sunt, satis demonstrant. Accedit quod in 'gubernatore' forma Latina perspicua est; a Graeco enim si vox sumpta esset, forma 'guberneta' ut 'poeta' 'metreta' cet. evasisset. Quod ad refellendum si quis contendat modo verbum ex Graeco esse petitum, substantivum vero postea in ipsa lingua Latina a verbo peregrino suis legibus natum; fieri id quidem potuit, sed quod ad verbum attinet, ad id quod

supra de usu navium dictum est eum delegamus. Saalf. voces recepit in indice suo verba Lobeckii ex paral. gramm. p. 115 ann. 41 afferens "Graeco πηδόν apositissimum est gubernum, quod ipsum radices suas in Graecia habere videtur propter accentum nominis κυβερνήτης." Quae vero quid ad hanc rem decernendum valeant non intelligo.

nauta.

Curt. Grundz. no. 430 vocem fortasse tralatam dicit; iam iam affirmat Saalf. ind. p. 56. At in Saalfeldii verbis ann. 5 "nautam tralatum esse censeo, quamquam navita quoque forma legitur" nihil argumenti est. Mihi contra et propter radicem, quae in multis linguis Indogermanicis est (cf. Curt. Grundz.), et propter vim Latinum esse videtur.

linter.

Saalf. ind. p. 48 'lintrem' ex Graeco originem ducere existimat et Corssenum, qui aliter censet, hoc modo refutat "Corss. non videtur cogitasse de tralatione Btr. 150 s.; I, 114; II, 271: formam eandem esse Graeci quam Latini vocabuli, vim vero aliam esse dicit; quod accuratius qui comparaverit, concedere non poterit." Equidem rem accuratius comparans concedere possum. Minime enim video, quomodo 'πλυντήρ', quo vas aliquod rebus lavandis significatur, idem sit quod 'linter', qua homines flumen transibant. Est quidem linter apud Catonem et alios scriptores ea significatione, ut vas cavum denotetur; Cat. r. r. 11, 5 'servabit plenas in lintribus uvas'; sed quidni ex cava forma ratis illius generis in vasa cava nomen translatum sit? Sit autem — et mihi quoque verisimilius videtur — lintrem primum in universum rem excavatam significasse et postea demum in genere quodam navium adhibitam esse, num hoc probatur vocem esse translatam? Contra fit. Forma cum in Latina et Graeca lingua eadem sit, vis tantum in eo congruat, quod in utraque res excavata intelligitur, ipsa ea re probatur vocem Graecoitalicam esse, quae postea apud Italos ex notione rei cuiuslibet excavatae praecipue in naves ita factas transferebatur.

stega.

Radix est 'stag'. Hanc quoque vocem rei navalis cum Corss. Ausspr. I, 452, 53 "cum Graece στέγη numquam navis stega" sit, translatam nego. Aliter sentit Saalf. ind. 76.

en.

Particulam 'en' in codicibus quidem Plauti rarissime extare, sed plerumque restitutam ex 'hem' esse a Herm. et Ritsch. satis constat. Rectene fecerint necne, non est huius loci quaerere; nobis de origine videndum est. Hand Turs. II, 367 recte de hac voce iudicasse videtur cum dicat "en ex graeco ἠνί per apocopen factum plurimi perhibent: alii ex hebraeo vocabulo deducunt. At huius generis verba ipsa natura cuiusque linguae suppeditat." Probari quoque potest quod deinde exponit particulam illam ex 'e' monstrativo litera finali 'n' adiuncta originem cepisse. Eandem sententiam et etymologiam secutus est Schoem. Lehre v. d. Redeth. p. 189. Cf. etiam Pott Etym. Forsch. I, 416.

atat, eia.

Mirum est Handium, qui in 'en' explicando vocabula animi affectus significantia peregre peti non solere recte quidem sensit, de interiectionibus 'atat' 'atatae' 'eia' aliter censere et a Graeco usu eas deducere. Quae quidem sententia, quantum scio, apud ceteros quoque viros doctos valet. At similitudinem externam, qua haec sententia nititur, minimi esse momenti mox apparebit, si consideraverimus in natura rerum positum esse, ut iidem simplices animi affectus eosdem simplices sonos apud populos cognatos, id est in animis pari modo institutis, produxerint. Nonne nos quoque eandem fere interiectionem, 'ei' dico, habemus? An quisquam est qui credat nos illud 'ei' a Graecis vel Romanis tandem didicisse? Desinamus igitur in his rebus [1]) diiudicandis formam externam tanti pendere. Sed in 'atat' argumentum etiam ex eo accedit, quod Cato in oratione quadam (Jord. p. 37, 6) hac voce utitur. Peregrinum enim si vocabulum

---

1) Interiectiones vero sicut 'papae' ad simplices illas non pertinent.

esset, nisi ex comoedia Graeca provenire non posset; ex comoedia autem id iam sexto saeculo urbis in consuetudinem sermonis elegantioris adeo abisse, ut in oratione adhiberetur a Catonibus minime speciem veritatis prae se fert. Quodsi illud 'atat' Catonis a locis comicorum segregare velis, eique quidem adversativam vim ex duplicato 'at' tribuere, in comoediis autem hoc negare, quo iure id feceris non video. Omissis enim fragmentorum locis, de quibus accurate iudicari non potest, in Plautinis locis vis adversativa non minus erui posse mihi videtur. Sit igitur 'atat' primitivum, sit — quod veri similius est — ex duplicato 'at' ortum, Graecum certe non est.

pannus.

Curt. Grundz. no. 362 certum iudicium non profert: "Bei pă-nu-s, das auch Geschwulst bedeutet, kann man zweifeln, ob es nicht ein dorisches Lehnwort sei." Corss. Ausspr. I, 278; Krit. Btr. 110 de primitiva forma 'spannus' cogitat. Mihi satis est vim vocabuli non eiusmodi esse, ut peregre venerit. Nam sive ad artem texendi sive ad ulcerationem proprie pertinet, talem rem eiusque nomen ex alia gente importatam esse non facile adducor ut credam.

pus, stilus, scropha, umbo.

Quattuor haec vocabula maxime ob radices, quae in multis linguis Indogermanicis apparent, in Latinis numeranda mihi videntur. Cf. de singulis:

pus rad. 'pu' Curt. Grundz. no. 383; Corss. Ausspr. I, 371.
stilus rad. 'stig' Curt. Grundz. no. 226; Corss. Ausspr. I, 504; Fick Wzwtb. I, 410.
scropha rad. 'scrabh' Curt. Grundz. no. 138; Corss. Ausspr. I, 146, 455.
umbo Curt. Grundz. no. 403; Corss. Ausspr. I, 162.

scipio.

Hic quoque radix Indogermanica, quae est 'scap' vel 'scip' respicienda est: cf. Curt. Grundz. no. 108; Corss. Ausspr. I, 401; Fick Wzwtb. II, 497. Momms. vero Röm. Gesch. I, 200

ex Graeco — a σκίπων — pariter ac sceptrum desumptum putat. Sed plane alia est ratio in duabus his vocibus. Scipionis enim usum Romanos non aeque atque Graecos iam ex antiquissimis temporibus habuisse permirum esset, sceptrum autem notionem vitae cultioris indicans peregre venisse satis probabile videtur. Recte quoque Saalf. ind. p. 73 ann. 8 de tralatione propter vetustam Scipionum gentem non esse cogitandum monuit.

classis.

Radix Indog. est 'c l a'. Cum Corss., qui Ausspr. I, 496 in ann. egregie de hac voce contra Pott Etym. Forschg. II, 376 et Curt. Grundz. no. 29[b] disputasse mihi videtur, Latinae linguae vocem ascribo.

calamus.

Curt. Grundz. no. 29 vocabula eiusdem stirpis ex linguis Indogermanicis affert quidem, calamum tamen fortasse tralatum dicit. Saalf. ind. p. 19 iam pro certo id afferre praesto est. At vis vocabuli huic sententiae certe obstat.

pileus.

Curt. Grundz. no. 364 dubius est; Corss. Ausspr. I, 525 radicem 's p i l' affert, ex qua 'p i l u s', ex 'p i l o' autem 'p i l e u s'. Oppugnat eius sententiam Saalf. ind. p. 64 ann. 28: "pilum (enim) crinem modo significare, πῖλον autem id, quod nos dicimus 'filz, zusammengekrämpelte wolle', deinde accedit quod a graeco πῖλος multa derivata habemus: πιλέω, πίλημα, πίλησις, πιλητικός, πιλητός, πιλίδιον cet. quibus omnibus vis inest "filz". Equidem Corsseno assentiendum puto. Nam cum pilus non modo hominum crinem, sed etiam bestiarum significet (cf. Hor. Ep. II, 1, 45), 'p i l e u m' id esse, quod a pilo provenit quodque Corss. "h ä r e n e r H u t" interpretatus est, non difficile est intellectu. Quin etiam ipsa lana Saalfeldii, illud 'f i l z, z u s a m m e n g e k r ä m p e l t e w o l l e' translatione quadam voce 'p i l o' significari potuit. Quidnam 'f i l z' aliud est quam bestiarum quarundam crines contexti? Quidni inde capitis tegu-

mentum ex lana factum 'pileus' nominari potuerit? 'Pileus' contra ab alio vocabulo, a Graeco 'πίλω', ut est apud Saalf., dictus multas difficultates habet. Nam quaeso, nonne mirandum sit 'pilum' = πῖλον = filz non sumpsisse Romanos, derivasse autem ex eo adiectivum, quod ne Graece quidem extat? 'Πίλεον' enim a Romanis ad Graecos venisse ipse Saalf. ex Pol. 30, 16, 3 affert. Verba autem derivata ab ipso allata nihil aliud nisi lanae illius usum in Graecia frequentiorem quam in Italia fuisse demonstrant, non valent ad originem quaesitam probandam. Mihi igitur 'pilus' idem atque 'πῖλος' ex eadem radice Indogermanica videtur esse et a 'pilo' 'pileus'.

scutum.

Curt. Grundz. no. 113; Corss. Ausspr. I, 353; Fick Wzwtb. I, 208 a radice Indogermanica 'sku' tegere id deducunt, Momms. Röm. Gesch. I, 200 a Graeco 'σκῦτος'. Equidem contra Momms. viris illis doctis ut adsentiar et ob radicem et ob exitum 'um' adducor. Forma 'scutus', quam Nonius p. 226, 13 ex Turpilio servavit, cum semel tantum appareat, non magni momenti est.

fungus.

Corss. Ausspr. I, 161 hanc vocem ad radicem 'svam' propterea negat pertinere, quod ex 'sva' modo 'sua' vel 'so' fieri potuisset; ex Graeco igitur 'σφόγγῳ' sumptum esse contendit. Curt. quoque Grundz. no. 575 ob rationem a Corss. allatam hanc sententiam profitetur. Quibus viris doctissimis ob vim vocabuli non assentiendum puto. Videamus enim, quid fungus significet. Quattuor sunt loci Plautini in quibus extat, quintum adde, ubi adiectivum 'funginus' est; apud alios scriptores usque ad Lucilii tempora non invenitur. Quattuor loci, ubi Plautus substantivo utitur hi sunt: Bacch. 283, 821, 1088; Stich. 773; quintus, ubi adiectivo Trin. 851. Substantivum Bacch. 821, Stich. 773 proprie adhibetur, Bacch. 283, 1088 sensu translato, ut 'fungus' sit 'stultus'. Adiectivum proprie dicitur. Estne igitur vox proprio sensu a Graecis

sumpta? Non videtur. Nam si ex iis fungis esset, qui ad delicatiores res culinarias foris allatas pertinent, indeque nomen traheret, in cibis sumptuosioribus enumerandis huius quoque rei apud Plautum ut muraenarum, congrorum, aliorum cuppediorum mentio fieret. Contra ex Horatiano versu (Sat. II, 4, 20) "Pratensibus optima fungis natura est" speciem quandam huius plantae eiusdem nominis in Italia vilem ac vulgarem fuisse colligi potest. Fortasse enim dictio Bacch. "tantist, quantist fungus putidus" ad vilitatem plantae demonstrandam huc trahi potest. Etenim Plautinum certe esset hominem nihili ioco acerbissimo et vilitate fungi per se et etiam maiore vilitate fungi putidi dupliciter quasi significare. Quamquam verbo 'putidus' provisum est, ut vilitas maneat, etiamsi in ipso fungo sita non est. Quibus rebus vocem proprio sensu translatam esse cum refellatur, eam translato sensu, de quo supra dictum est, migrasse etiam minus cogitari potest, cum Graecorum 'σφόγγον' hoc modo usitatum fuisse ne vestigium quidem extet. Ex primis igitur temporibus Graecoitalorum mihi quidem originem habere videtur. De amisso 's' cf. 'σφάλλω' et 'fallo', de mutatione 'o' in 'u' multa sunt exempla in vocibus Latinis priscae aetatis.

cento.

Quo iure a Saalf. cum Graeco 'κέντρων' componatur nescio. Nam nec vis eiusmodi est, ut facile de translatione cogitandum sit, nec mutatio sonorum. Centones omnes quidem populi ipsi habent; 'κέντρωνα' autem nihilo secius foris petitum Romani certe 'centrum' pronunciavissent, cum e legibus linguae Latinae nihil fuerit causae mutationis. Considerandum etiam est Graecam vocem ea significatione, ut sit aliquid ex pannis compositum, a posterioribus tantum scriptoribus usurpari, ut Graecos a Romanis quam Romanos a Graecis eam accepisse veri similius videatur.

ciccus.

In tali re de tralatione cogitandum non esse ex iis, quae supra de vi vocabulorum saepius dicta sunt, satis apparet. Quam-

quam igitur radicem Indogermanicam ostendere non possum, et 'ciccus' et 'κίκκος' ex communi fonte manasse mihi videntur.

falx.

Cum 'φάλκης' Graecorum aliud quid (cf. Poll. I, 85, 86 "τὸ τῇ στείρᾳ προσηλούμενον") quam 'falx' Romanorum significet, Saalf., qui ind. p. 38 Latinam vocem tralatam existimat, improbandus est.

fides.

Momms. Röm. Gesch. I, 229 de tralatione cogitare videtur. Saalf. vocem affert ind. p. 38. Mihi quidem cum Curt. Grundz. no. 297 et p. 690 res aliter sese habere videtur. De forma Curt. dixit; de vi addam, si sensum proprium vocis spectamus, talem rem peregre non peti perspicuum esse. Nam quod Momms. p. 229 dicit „Die griechische siebensaitige Lyra, die Saiten (fides v. σφίδη Darm; auch barbitus βάρβιτος) ist nicht, wie die Flöte, in Latium einheimisch und hat dort stets als fremdländisches Instrument gegolten" ad translationem ipsius vocis demonstrandam non satis valet. Fieri enim potuit, ut Romani organum illud a Graecis quidem peterent, proprium tamen vocabulum, quamquam ex eadem forte radice quam Graecum, adhiberent. Nam organum illud ex fidibus cum constaret, quid magis consentaneum erat quam patrio nomine 'fides' rem nominare? Barbiti contra alia est ratio, cum nihil nisi ipsum instrumentum indicet.

funda.

Corss. Ausspr. I, 160 ann. et p. 168 ann. vocem ex 'σφονδα' tralatam censet, cui Saalf. ind. p. 39 assentit. Equidem cum Curt. Grundz. no. 296 et p. 494, 690 aliter sentio. Romani enim, si complexus 'sfu' auribus displicebat, facile 'spo' ex eo facto 'sponda', quod plane Latinum sonat, dixissent. Talis mutatio veri similior mihi videtur quam 'funda' 's' abiecto.

lympha.

Saalf. ind. p. 49 cum Momms. Unterit. Dial. p. 256 'lympham' et 'νύμφην' idem esse existimat. Affert quoque Var-

ronis locum l. l. VII, 87 "lympha a nympha cet." Equidem cum Ritsch. opusc. phil. II, 490 propter derivationem 'limpidus' et propterea quod 'lymphae aquae, nymphae deae sunt', 'lympham' linguae Latinae vindico.

marmor.

Cum μάρμαρος apud Homerum saxum tantummodo significet, et radix in lingua Sanscritica eadem significatione extet, — 'mrn-maru' ut Pictetus orig. Indeur. I, 132 affert — cum Saalf. qui vocem assumit non facio. Ceterum ipsa forma civitatis Romanae testis mihi videtur, cum sicut 'βάρβαρος' 'barbarus' factum sit, ita 'μάρμαρος' 'marmarus', vel mutato fortasse genere 'marmarum' evasisset.

cupa.

'Cupam' non esse 'κώπην' neque ansam molarum oleariarum sed vas in quod oleum indebatur, Corss. Ausspr. I, 352 ann. ex locis Catonis de r. r. demonstravit. 'Cupam' igitur ad Sanscriticum 'kûpa-s' pertinere apparet. cf. Curt. Grundz. no. 83[b]; Corss. Ausspr. I, 546; Fick Wzwtb. II, 439.

bracchium.

Persuadere mihi non possum vocem, qua corporis pars indicatur, si peregre venisset, alia via quam per medicos venisse. Cum vero Graeci medici Catonis demum aetate Romae tantum valerent, ut per rem medicam novas voces illatas esse credibile sit, bracchium autem, ut ex Plauto patet, iam antea tritissimum vocabulum esset, quamvis βραχίονι similius quam lac lacti sit, translationem alienam duco. Pertinet certe ad Graecoitalica tempora, neque in tali voce mirum videri potest alias derivationes eiusdem stirpis deesse.

clepere.

Curt. Grundz. no. 58 Graecis et Gothicis vocabulis comparatis radicem omnium communem esse 'klap' ostendit. Idem faciunt Corss. Ausspr. I, 400, 461, 62; Fick Wzwtb. II, 443. Qua de re quam recte iudicaverint monumenta linguae Latinae

ipsa docent. Nam cum vocabulum in viginti sex fabulis ex comoedia Latina satis integre servatis semel tantum offendatur (Plaut. Pseud. 138), in fragmentis exiguis tragoediarum sexti et septimi saeculi quater invenitur, et bis quidem in illis locis metaphorice adhibitum est (cf. Pacuv. 185; Att. 212, 292, 535 Ribb.). A scriptoribus autem tragoediarum alienum fuisse tale vocabulum transferre manifestum est. Ceterum conferendae etiam sunt legum formulae apud Ciceronem et Livium (Cic. legg. 2, 9, 22; Liv. 22, 10, 5). Adde quod 'clepo' non 'clepto' sonat [1]).

muscus, perna, pulmo, saeta.

De quattuor his primum contra Saalf., cuius in indice afferuntur, dicendum est, res, quae iis notantur, non tales esse, quales foris sumuntur. Tum de 'pulmone' iam Curt. Grundz. no. 370 aptiorem formam esse 'plumo' et suffixi vocalem brevem neque longam extare (pul-min-is), si ex Graeco esset, animadvertit. In 'saeta' denique = χαίτη 's' ex 'χ' factum esse non facile cum Saalf. quisquam credet. Omnia igitur Latina sunt.

Caput III.

De iis, quae ex Graeca lingua sumpta sunt, quaeritur.

Transeam nunc ad ea, quae Graecae originis sunt, nisi me omnia fallunt. Sunt autem haec:

Prora, latro, morus, sporta (sportula), calix, fucus, placenta, crapula, socci, elogium, cera, hilarus.

Quorum singulum quodque age mecum consideres.

prora.

Haec vox a Momms. Röm. Gesch. I, 201 et a Lottn. Zeitschr. f. vgl. Spr. 1858 p. 165 in peregrinis numeratur. Corss.

1) 'Clepta' vero postea in tralatis afferretur; alia enim eius condicio est.

Ausspr. I, 453 causa non allata inter voces, quas Latinas existimat, eam enumerat. Mihi et forma vocis originem Graecam aperte ostendere, et vis facile eam pati videtur. Nam cum alia quoque, quae ad perfectiorem statum rerum navalium pertinent, ex Graecia simul cum nominibus esse accita vocibus 'anchora' 'aplustre' demonstretur, et 'proram' inde esse allatam probabile videtur. Etenim facile fieri potuit, ut Romani primis temporibus tam diu quam naves parvae erant ne nomen quidem huius rei haberent, postea vero navibus amplioribus Graecorum exemplo aedificatis ut partem illam proprio nomine, et peregrino quidem, nominare inciperent.

latro.

De hac voce maxime eam ob causam dicendum est, quod in ea virorum quorundam doctorum, qui linguis comparandis operam dant, studium perniciosum radicum Indogermanicarum ubique odorandarum optime deprehenditur. Nam cum forte in lingua Lithuanorum 'latras' hominem maleficum denotet, Lottn. Zeitschr. f. vgl. Spr. 1858 p. 187 vi primitiva Latinae vocis non respecta, quae ex Graeco eam esse translatam clarissime ostendit, 'latronem' cum eo componere non dubitat. Quod quam sit falsum accuratius habes apud Pott. Wzwtb. I, 1293 et apud Curt. Grundz. no. 536. Illorum vero argumenta hoc loco repetere supervacaneum est.

morus.

Pott Wzwtb. I, 283; Pict. Zeitschr. f. vgl. Spr. V, 330; Curt. Grundz. no. 484 de radicis forma dissentiunt, consentiunt de civitate eius Latina. Fick Wzwtb. I, 156 Graecum 'μῶρος' ad 'mura' Sanscriticum refert, Latinum autem 'morus' ex Graeco tralatum sibi videri dicit. Saalf. quoque ind. p. 53 tralatum putat. Quod quidem argumentis ex historia linguae Latinae sexti saeculi petitis comprobari posse arbitror. Ad hebetem enim animi condicionem indicandam apud scriptores illius aevi sexcenties extant voces 'stultitia' 'stultus' 'stulte'; 'stolidus', 'stolide': 'morus' 'more' apud nullum nisi apud Plautum sunt, idque adiectivum ter (Trin.

669, Mil. 672, Menaech. 571), adverbium semel tantum (Stich. 641); substantivum abstractum huius stirpis nusquam invenitur. Nonne hoc documento est alteras voces vernaculas alteras peregrinas esse? Ac ne quis opponat alteras esse obsoletas, ideoque adiectivum et adverbium tam raro usurpari substantivique ne vestigium quidem superesse, compositum illud adiectivum 'morologus' (Pseud. 1264, Pers. 49), quod apertissime Graecum est, monet. Nam quis est, qui non videat, 'morum' et 'morologum' ex eodem fonte venire? Contra Curt. autem opinantem derivata 'morionem' et 'morosum' origini Graecae adversari haec dicenda sunt. Romani saepius ex iis, quae a Graecis sumpserunt, legibus suis alia formaverunt cf. 'Phrygius' et 'phrygio'; 'parasitus' et 'parasitaster' cetera: fieri igitur quoque potuit, ut ex 'moro' 'morionem' ducerent 'i' interiecto, praesertim cum substantivum 'μωρία' iis certe non ignotum esset. Atque hoc etiam considerandum est 'morionem' antiquis temporibus nondum in usu fuisse [1]). 'Morosum' vero ad hanc stirpem non pertinere ipsa vocabuli vis docet, quod rectius cum Corss. Ausspr. I, 432 a 'more' derivabitur, ut 'morosus' is sit, qui 'anxie morem servat'.

sporta (sportula).

Curt. Grundz. p. 705 'σπυρίς, σπεῖρα, σπάρτον', Lith. 'sparta-s' cum 'sporta' 'sportula' componit, quibus omnibus radicem quandam 'viere' significantem subesse opinatur. Quod in Graeca quidem lingua probabile videtur, cum praeter substantiva illa, quibus alia etiam addi possunt, verba quoque huius stirpis habemus 'σπειράω', 'σπειρόω'. Addi etiam potest 'σπείρω', quamquam a Grammaticis tantum allatum. Videmus igitur radicem 'spar' tantum ibi valere, ut, quomodo 'σπυρίς' ortum sit, facile sit intelligendum. In lingua autem Latina praeter 'sportam' et formas deminutivas 'sportulam' 'sportellam' nihil huius radicis invenies, id

1) Forcellino auctore apud Martialem et Plinium demum minorem vox offenditur.

quod, si Romani quoque eam a primis temporibus habuissent, permirum esset, cum in ea notio insit, quae in usu vitae quotidianae saepius adhibenda erat. Perierunt verba: dictu est facile, difficile probatu. Magis igitur veri simile videtur a Graeco originem repetere. '*υ*' in 'o' mutatum in aliis quoque tralatis habemus cf. '*ἄγκυρα*' et 'anchora', '*λάγυνος*' et 'lagona', '*Κυδόνιος*' et 'Cotoneus'. Ultima syllaba '*ις*' in 'ta' mutata inde facile gigni potuit, quod exitus ille auribus Romanorum magis Latinum sonaret. Fortasse etiam ex casu obliquo, ex accusativo '*σπυρίδα*', sumpta est forma 'sporta', quod quidem in nonnullis accidisse satis exploratum habemus (cf. Momms. Röm. Gesch. I, 201; Fleck. Jhb. f. Phil. 90, 11 et 93, 11). Ac talem rem foris sumptam esse non est quod mireris; commercio enim facile fieri potuit.

calix.

Componuntur apud Fick. Wzwtb. II, 437 Indog. 'kalik', Gr. '*κύλιξ*', Lat. 'calix'. Lottn. Zeitschr. f. vgl. Spr. 1858 p. 171 Sanscrit. radicem 'kal' affert additis radicis eiusdem vocabulis Goth. 'huls', Gr. '*κοῖλος*'. Quos vero viros doctos plane fugit nec 'calicem' et '*κύλικα*', quibus vas ad vinum bibendum [1]), res igitur cultioris vitae significatur, priscis Indogermanicis temporibus inveniri ac nominari potuisse, necdum '*κύλικα*' apud Homerum, quamquam saepius nomina poculorum (cf. *δέπας*, *κύπελλον*, *ἀμφικύπελλον*) afferuntur, extare. Quod si quis tamen originem Indogermanicam vel saltem Graecoitalicam statuere velit, nihil ei relinquitur nisi ut dicat singulum quemque populum et Graecum et Romanum ex eadem radice primitiva eadem formationis lege adhibita in eandem significationem suo quemque tempore illas voces formasse. Sed quis est qui tam mirum consensum sibi persuadeat? Facere igitur non possum, quin et rem et vocabulum apud alterum populum originem cepisse, ad alterum migrasse, sumam, atque migrationem, ut in plurimis rebus huius generis

1) Quodsi calix apud Catonem in libro de r. r. genus quoddam lancis significare videtur, e plana forma illorum poculorum ad lances planas nomen migrasse veri simile est.

evenit, a Graecis ad Romanos neque contra factam esse. De mutatione 'υ' in 'a' in ipsa radice exempla quidem non habemus, conferendum tamen est 'condalium' = 'κονδύλιον'.

fucus.

In hoc quoque vocabulo, quoniam rem vitae cultioris denotat, eadem ratiocinatio, qua iam saepius supra ductus sum, Graecam originem ut statuam, me movet. Contra Lottn. Zeitschr. f. vgl. Spr. 1858 p. 173 'fucum' et 'φῦκον' ex communi radice deducit.

placenta.

Corss. Ausspr. I, 637 radicem Latinam 'plac' sumere videtur. Sequor Mommseni sententiam Röm. Gesch. I, 201 ex accusativo Graeco 'πλακοῦντα' Latinum nominativum provenisse.

crapula.

Curt. Grundz. no. 41 tralatum censet; Corss. Ausspr. II, 143 negat, quod in voce translata 'αι' in 'ae' nec in 'a' mutatum esset. Contendit porro ex radice communi 'crap' et Graecum et Latinum vocabulum natum esse. Saalf. ind. p. 27 vocem recepit causa in annotatione allata "cum multa rerum culinarium vocabula a Romanis tralata sint nec non, quae ad potandi genus spectant ut amphora, amystis, cadus, carchesium, cyathus, cymbium, epichysis, hama, lagoena, lebes, lepasta, propinare, scaphium verisimile est tantam copiam bibendi vasorum nominum secutam esse denique crapulam." Facete et recte quidem dictum. Sed hoc etiam contra Corss. dicendum est, quod iam supra de radice 'kal' monui, minime intelligi posse casu factum esse, ut ex eadem radice eadem fere vocis forma eiusdem plane significationis in duabus linguis sponte nata sit. Puto igitur minus aptam illam mutationem diphthongi — ceterum cf. Curt. Grundz. p. 430 — facilius ferri posse quam illam tam mirabiliter consentientem progressionem et formae et notionis.

socci.

Corss. Ausspr. I, 38 vocem Latinam habere videtur. Cum

vero 'socci' idem genus calceamenti significent atque Graecum 'συγχίδες', vocabulum ex Graeco tractum et sermone vulgari, ita ut habemus, esse mutatum maxime veri simile est. Apud Saalf. non affertur.

elogium.

Contra Momms., qui C. i. L. I, 277 vocabulum ab 'eligendo' derivat cum Curt. Ber. d. kgl. sächs. Ges. d. Wissensch. 1864, 1 sqq. et Fleck. Jhb. f. Phil. 1866, 93 p. 29 a Graeca origine — ab 'ἐλεγεῖον' — id repetendum duco. Novas quas afferam rationes non habeo.

cera.

Curt. Grundz. no. 56[b]; Fick Wzwtb. II, 440 ad tempora, quibus Graeci et Romani nondum singuli populi facti erant, vocem referre videntur. Sed cerae usum tunc iam fuisse probabile non est: translatio igitur statuenda. De qua propter 'us' in 'a' mutatum noli dubitare: est enim generis mutatio, quae in tralatis saepius facta est.

hilarus.

Haec vox, quantum scio, in tralatis haberi non solet neque a Saalf. affertur. Derivata multa, quae extant, 'hilarulus', 'hilariter', 'hilaria', 'hilaritas', 'hilaritudo', 'hilarare', 'hilarissare' originis Latinae testes sane esse videntur. At si consideraveris primum sexto saeculo urbis tantum 'hilarum', 'hilare', 'hilaritudinem' inveniri[1]), alia autem posterioribus demum temporibus extitisse; tum formam et vim Graece et Latine omnino esse eandem; denique in ceteris linguis Indogermanicis voces huius radicis non esse, de tralatione certe mecum cogitabis. At nonne Graecoitalica tempora restant? Sane: sed ne ita quidem, cur notio non iam sexto saeculo urbis radices latius egisset in lingua Latina, intelligeretur. Optimum igitur videtur tralationem statuere.

---

1) Vide contra aliam stirpem verborum eiusdem notionis. Extant iam sexto saeculo (ap. Plautum) laetus, laetitia, laetificare, laetans.

Caput IV.
De iis quae in medio relinquo.

Vocabulis pertractatis de quibus in unam vel alteram partem iudicium certis de causis ferri posse videbatur, nunc ad ea pergam, quae tanta caligine tecta sunt, ut de iis decernere non audeam. Genus vero eorum triplex est. Ex primo genere sunt nomina plantarum et bestiarum quarundam, quae ad remotissima tempora populi Graeci et Romani spectant, ex secundo nomina rerum, quae eodem iure a Graecis ad Romanos quo a Romanis ad Graecos migrasse putantur; ex tertio nomina quaedam, quae, si vim et formam spectamus, possunt quidem Graecae esse originis, nec tamen necessario sunt. Singulum quodque genus deinceps videamus.

Primi generis vocabula, quae in hanc disputationem cadunt, haec sunt:

oleum, oliva, linum, viscum, leo, columba.

Dixerunt de 'olea' et 'oliva' Curt. Grundz. no. 528; Momms. Röm. Gesch. I, 191; Hehn Kulturpfl. p. 53, 55; de 'lino' Curt. Grundz. no. 542; Corss. Ausspr. I, 533, 34; Momms. Röm. Gesch. I, 200; Hehn Kulturpfl. 106, 430; Pict. orig. Indoeur. I, 319 sqq.; de 'visco' Curt. Grundz. p. 688; Hehn Kulturpfl. 293, 446; Dietrichus comm. gramm. 25; de 'leone' Curt. Grundz. no. 543; Pict. orig. Indoeur. I, 422 sqq.; de 'columba' Corss. Ausspr. I, 117; Hehn Kulturpfl. 247.

Quibus in vocabulis mea quidem sententia nec vis nec forma nec argumenta historica documento esse possunt ad quaenam tempora pertineant. Rebus enim per se consideratis et plantae et animalia, de quibus hoc loco agitur, ex Indogermanicis vel Graecoitalicis temporibus Romanis nota esse possunt, possunt a Graecis illata esse. Tota quaestio ex eo pendet, quomodo primum Indogermanici populi peregrinatio ex Asia in Europam posteaque Graecoitalici in ipsa Europa facta sit. Quodsi uno impetu, satis apparet homines migrantes neque plantas illas, quibus magna cura danda est, neque columbas

— de leonibus, qui omnino non comites asciscuntur, postea dicetur — secum ferre potuisse, sed cum Graeci et Romani singuli populi facti suas sedes occupaverunt, tum demum res illas aut a populis Asiae iis allatas esse aut in ipsis novis sedibus occurrisse. Quod quidem ita plerumque fuerit, ut primum apud Graecos deinde apud Romanos res notescerent. Sin autem peregrinatio paulatim processit, ut brevi migratione facta sedes quaedam a migrantibus aliquamdiu tenerentur, contra fieri potuit, ut res et nomina aut ex antiquissimis temporibus servata aut ipso spatio interiecto cognita et in Graeciam et in Latium afferrentur. Quod ad leones attinet, haec sunt consideranda. Erant bestiae eae in Asia, erant certe in regionibus a populo Indogermanico et Graecoitalico peragratis, erant in Graecia et in Italia. Ubinam et quando igitur Romani eas cognoverunt? Triplex huius rei ratio esse potest. Aut enim iam in antiquissimis sedibus aut in peregrinatione demum aut in Italia denique factum est. Quodsi eo tempore evenit quo quidem nondum Romani appellandi sunt, nomen et Latinum et Graecum ad fontem communem spectat; sin in Italia, sane quidem nomen Graecae originis esse potest ex Apulia a Graecis quondam habitata in Latio pervagatum. Quorsum haec spectat omnis oratio? Neminem esse, qui de rebus ita comparatis certum aliquid proferre possit; Calchante opus esse 'ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα'.

At formae? Nonne ipsae per se satis indicant ad quaenam tempora voces referendae sint? Indicarent quidem, si formae, quales hodie inveniuntur, rem integram repraesentarent. Itaque 'oleum', 'oliva', 'leo', 'columba' sicuti sunt ex Indogermanica lingua esse non possunt, cum sonus 'o' (cf. Curt. die Spaltg. d. A-Lautes. Ber. d. sächs. Ges. d. Wissensch. 1864) post demum aetatem Indogermanicam prodiret. Sed cum minime compertum habeamus, utrum voces tempore quodam statim ipsas illas formas acceperint, an post varias tandem vices ita extiterint, res etiam hic haeret.

Argumenta denique historica non maioris momenti sunt. Nam si Hehn ad 'olivae' originem demonstrandam locum

affert [1]) Plinii XV, 1, 1 "Fenestella vero (aiebat oleam) omnino non fuisse in Italia Hispaniaque aut Africa Tarquinio Prisco regnante ab annis populi Romani CLXXIII", nonne satis constat quemadmodum antiquissimi scriptores, ex quibus Fenestella, quamquam ipse quidem diligens auctor, hauserit, res confinxerint? Quo loco res eiusmodi Tarquinii temporibus essent, aeque ac nobis illis incompertum fuit. De 'columba' Hehnii argumentatio historica est [2]): "verisimile esse per Veneris Erycinae sacrificia hoc animal ad Romanos venisse". An quia in monte Eryce columbae Veneri sacrae erant, idcirco fieri non potuit, ut ipsi Romani ex antiquissimis temporibus columbas haberent? Minime igitur quod Hehn protulit, quamquam accidere quidem potuit, tam veri simile est, ut aliud quid cogitari nequeat. Hactenus de hoc genere tam lubrico.

Secundi generis sunt:

patina, carcer, catinum.

'Patinam' Momms. Röm. Gesch. I, 200 e sermone Latino in linguam Siculorum abisse censet, Curt. Grundz. no. 215 tralationem suspicatur. Saalf. ind. p. 61 vocem assumpsit. De 'catina' et 'carcere' viri docti non multum quaesiverunt; apud Saalf. non afferuntur. Quae cum apud posteriores demum scriptores Graecos partim appareant, partim apud comicos tantum, tam a Graecis ad Romanos quam e lingua vulgari Siculorum ad Romanos venisse existimari possunt. Falluntur certe, qui rem diiudicari posse arbitrantur. Videamus enim paulo accuratius de 'patina'. Affertur 'πατάνη' (cf. Poll. VI, 90; X, 107) ex Epicharmo et Sophrone [3]); 'πατάνιον' ex Eu-

1) Ceterum ipse Hehn monet Fenestellam locum fortasse Herodoti in hac re respexisse.

2) Saalf. ind. p. 15 vocem assumpsit et Hehnii verba "Italien machte mit der Haustaube wohl durch Vermittelung des Tempels von Eryx zuerst Bekanntschaft" ita reddidit "per Veneris Erycinae sacrificia κόλομβοι in Italiam migraverunt." Verbum 'wohl' a Hehnio caute additum neglexit. Pessimum factum in litteris de rebus, de quibus alii ut de veri similibus tantum dixerunt, iam pro parte sua tamquam de certis referre! Quod non monuissem nisi saepius occurreret.

3) Nicocharem mitto. Nam si apud Poll. X, 107 est 'καὶ Νικοχάρης

bulo, Antiphane, Alexide; '*βατάνιον*' ex Hipparcho. Quorum cum antiquissimi Epicharmus et Sophron in Sicilia insula suas comoedias scriberent, quidni Latinas voces praesertim in rebus ex usu vitae Romanae petitis, ad quas significandas fortasse ne Graeca quidem nomina habebant, usurpaverint? Quidni scriptores, qui post eos floruerunt, voces iam Graecae linguae proprias habuerint atque etiam deminutiva ex iis formaverint? Cogitari etiam potest 'patinam', et rem et nomen, quamvis origo peregrina esset, tota Graecia apud populum quoque sensim innotuisse. Contra vero ipsis illis comoediis in Sicilia conscriptis Graecum quidem '*πατάνη*' in linguam Latinam facile traduci potuit. Saalfeldio scilicet 'manifestum est ex Graeco duci patinam': equidem in rebus incertis non tam credulum me praebeo.

Tertii denique generis sunt:

fenestra, pituita, aura, supparus, modius, muria, taeda.

Ex his Curt. Ber. d. Vers. deutsch. Phil. Hmbg. 1855 'fenestram' satis certe tralatam existimat, 'pituitam' modo suspicatur. Utramque vero vocem, quamquam de 'fenestra' Curtii sententia valde me arridet, eam ob causam in medio relinquendam duco, quod Graecae voces '*φαινεστρα*' et '*πιτυιτη*' extant nullae. Ceterorum vocabulorum condicio non minus lubrica est. 'Aura' potest quidem esse ex Graeco '*αυρα*', potest etiam esse ex Graecoitalicis temporibus; 'supparus' est fortasse a 'sub' et '*φάρος*', fortasse autem a radice aliqua Latina, quae aetatem non tulit; 'modius' et '*μέδιμνος*' facile componuntur, praesertim cum plura huius generis ex Graeco sint (cf. Momms. Röm. Gesch. I, 209), at non minus 'modius' et 'modus'. Similiter 'muria' provenire potest ex Graeco '*ἅλμυρίς*'; sed quidni ex radice Latina nobis ignota? 'Taeda' ex accusativo Graeco '*δαίδα*' (cf. Jhb. f. Phil. 90, 11 et 93, 11) nasci potuit; sed non minus cum

δὲ ἐν Λεμνίαις, εἴρηκεν, κακάβους· καὶ πατάνη δὲ καὶ πατάνιόν τι ἐκπέταλον λοπάδιον' cet.; minime cum eo, qui in editione Lederlini Amsteld. MDCCVI versionem Latinam fecit et Saalf. 'καὶ πατάνη' cet. cum antecedentibus cohaerere mihi videtur. Novum aliquid inducitur.

Corss. (cf. Ausspr. I, 273) de radice Latina, de 'taeda' pro 'tavida', cogitari potest.

Quae cum ita sint, mihi quidem nihil certi de rebus et vocibus horum trium generum statui posse videtur. Missa igitur faciamus quae detegi non possunt: 'est modus in rebus'.

Caput V.

De iis quae ob textum vel auctorem incertum omisi.

Expositis iis, quae ab causas in rebus positas aut accipienda aut excludenda aut in medio relinquenda duxi, superest ut ea vocabula commemorem, quae ob causas extra res positas, cum textus vel auctor incertus sit, segreganda sunt. Quae fere omnia non deerunt quidem in enumeratione, quam mox daturus sum, cum in locis quoque extent, qui dubitationem non movent. Cum vero mihi etiam propositum sit enumerare, quotiens unumquodque vocabulum inveniatur, haec expositio de repetitione omissa haud ab re erit. Longum est ubique rationes afferre, quibus de editoribus doctissimis ut dissentirem adductus sum; ubi vero res gravior videbatur eas expromere non neglexi. Singula vero, quae reieci, haec sunt [1]:

---

1) Quae facile ut conferantur, iam hoc loco editiones, quibus usus sum, afferam:

Livii Andronici Odyss. reliquiae ex rec. O. Güntheri. Greiffenberg 1864. 4.

Naevii de bello Punico reliquiae ex rec. J. Vahleni.

Plautus Trin. Mil. gl. Bacch. Stich. Pseud. Menaech. Most. Pers. Merc. ex rec. Ritschelii.

Epid. Poen. Cas. ex rec. Gepperti.

Truc. edd. Spengel.

Aul. edd. Wagner.

Amph. edd. Holtze.

Asin. Rud. Curc. Capt. ex rec. Fleckeiseni.

Cist. et fragm. ex rec. Bothii.

Ennianae poesis reliquiae rec. J. Vahlen.

Tragicorum Latinorum reliquiae } rec. O. Ribbeck.
Comicorum " " }

Terentius ed. Umpfenbach.

Poetarum Latinorum Hostii etc. scripsit Weichert.

Ex Plauto

Trin. aethereus[1]) 820; hercle[2]) 885, 1023.

Mil. cryphiolatronia[3]) 43; hercle[4]) 878; hereuta[5]) 217; pol[6]) 290, 656, 1064; eu[7]) 1163.

Bacch. pol[8]) 558; edepol 1100; logi[9]) 519; euge[10]) 760, 979; morus[11]) 1089.

Veterum historicorum Romanorum reliquiae disposuit H. Peter.
Oratorum Romanorum fragmenta collegit H. Meyer.
Catonis praeter librum de Re Rustica quae extant rec. H. Jordan.
„ de Re Rustica edd. J. Schneider.

Varietas editionum in Plauto adhibitarum eo excusetur, quod Ritschelii illa nondum perfecta est; veterum unam quamvis perfectarum cur adhibere noluerim, peritos non fugit. Benoisti editiones singularum fabularum nancisci non potui.

1) aethereus R. et nerei libri. Equidem neutrum in meum usum converti, cum locum valde corruptum habeam. Ceterum lectione 'et nerei' probata nomen proprium habemus; nomina autem propria a meo consilio aliena sunt.

2) hercle 885 add. R.; 1023 fecit ex 'eorum' librorum.

3) Ex vestigiis Ambrosiani ex quibus R. id restituit et ex aliis codicibus (cf. Ritschelii annotationem) mihi tantum 'latro' vel 'latronia' pro certo evadere videtur. Ceterum etiamsi recte coniecit R. vocabulum ab ipso Plauto iocose fictum esse satis apparet.

4) R. add.

5) Plurimi cod. anheriatus, unus anhelitatus, duo an heritatus. heureta vel ut libri praebent heuretes pro certo extat Pseud. 700. Huc quoque vocem revocare ingeniosum quidem at minime certum. Pyladis 'feriatus' propius ad verum accedere mihi videtur. De servo in verba domini non audiente optime dictum est.

6) Non extat in libris.

7) R. effecit ex vestigiis satis incertis codicum. cf. eius annotationem.

8) pol 858 R. add. versum 1158, qui in B non extat, R. uncis inclusit. Itaque 'edepol' non respexi.

9) A habet IOCOS reliqui iocum. Hermannum secutus logos scribens num R. poetae manum restituerit dubito. Quamvis enim correctio levis sit, in codicum scriptura offensionem amovendam non video. Ad 'sepulcrum' enim illius versus, si in universum, quod ab hac voce certe non abhorret, ad sepulturam spectat, ioci illi more Romanorum optime quadrant. Neque minus ad totum locum conveniunt. Dicit enim Mnesilochus blandimenta ad Bacchidis rem nihilo plus referre quam ioci

Stich. parasitus[1]) 225; conchyliatus[2]) 378; hercle[3]) 459, 666; euax[4]) 594; pol[5]) 672.

Pseud. hercle[6]) 104; conchyliata[7]) 147; mininus[8]) 329; sucophantiae[9]) 485; euge[10]) 1175; sucophantia[11]) 1193; lemnisci[12]) 1265.

Men. hercle[13]) 98, 453, 903; edepol[14]) 292; pol 1069.

---

ad rem mortui, i. e. sicut ioci illi nihil valent ad hilaritudinem vitae resuscitandam, ita blandimenta, quae olim, cum dives esset, aurum sibi eliciebant, non amplius ad aurum eliciendum valebunt.

10) 760 fugiamus libri. 'Euge' Ritschelii laetitiae est: nihil autem laetitiae hoc loco video. Adhortatio aptior est; praetulerim 'age eamus'. 979 euge a R. additum; quo iure hoc quidem vocabulum mihi non perspicuum est.

11) Libri indoctis.

1) Versus 225 'interpretamentum est' R.

2) Ex eo quod A praebet ... TONSILIATA ... et ceteri codices silla vel sella antecedente peristromaton potius Bergkii 'tonsilia' evadere videtur.

3) R. videtur addidisse.

4) Codices habent vel ut vel ve vel vae vel ę sequente aetati tuae (Z tuę). '— ·ATITUAE visum est in A quoque exstare'. Ex quo R. euax attatae.

5) Ipse R. uncis inclusit.

6) BCD haec (vel hęc) hac Z. 'hac' non improbandum mihi videtur.

7) consiliat appetia B, consuta tapetia FZ. De aliis codicibus, qui idem fere ac B habent cf. Ritschelii annotationem. Correctionem incertam duco.

8) Ingeniose quidem correctum ex scriptura ac ninis B, ac nimis C (de ceteris cf. annot.). At cum nusquam alibi hoc vocabulum inveniatur, res incerta est.

9) Versus uncis inclusus a R. "ut qui redeat post v. 527 ubi aptior ei locus".

10) Libri non habent.

11) Libri fallacia.

12) lemniscos iam Aldina. Codices lentiscos. In ea sum sententia nos rerum et vocum, quae ad vitam privatam Romanorum pertinent, non tam esse gnaros, ut hic iudicium feramus. 'Lentiscus' plane linguam Latinam sapit; in hoc requiescere possumus.

13) R. add.

14) R. add.

Most. hercle[1]) 174, 798, 1012; pol[2]) 222, 744; purpura[3]) 286; gry[4]) 595; chorda[5]) 743; eu[6]) 842; apage[7]) 846.

Pers. hercle[8]) 41; sisura[9]) 97; blenna[10]) 169; edepol[11]) 617.

Merc. hercle[12]) 134, 971; pol[13]) 715.

Epid. mina[14]) 357.

Truc. obsonium[15]) 2, 4, 91; aurichalcum[16]) 2, 6, 57; tus[17]) 2, 6, 59; pera[18]) 3, 1, 19; mina[19]) 5,

---

1) R. add.

2) R. add.

3) Extat in versu recte ut mihi videtur a Plautinis segregato a R.

4) Cod. nec erit quidem. Acid. ne gry quidem. Egregia emendatio attamen ad nostram rem non satis certa.

5) Codices cor tenditur inde ferit iterum. cf. quae de hoc loco in capite primo disputavi.

6) E recte cum ras. B; Erecte CDa; Et recte Dc. 'Et recte' recte scriptum mihi videtur; cur ad 'eu recte' Ritschelii refugiendum sit non intelligo.

7) In reconcinnandis versibus 845—48 a R. additum videtur.

8) nunc libri. In Ritschelii 'hercle' vis quaedam sententiae aptissima est; sed 'nunc' quoque minime friget. Codices igitur sequamur.

9) Ex 'iure amesse ius' et similibus codicum lectionibus R. fecit sisuram esse ius. Camerarii iuream esse ius magis ad libros accedere videtur. Adde quod 'sisura' nusquam alibi apud Plautum extat.

10) Libri rustica.

11) Non est in libris.

12) 134 ere te CD. here te FZ. 971. Codices ergo.

13) R. addidit.

14) Acid. et Gepp. versum interpolatum recte existimare videntur.

15) A Speng. additum est. Recte quidem est deesse aliquid et 'obsonium obsonare' ex usu esse Plautino, attamen nihil impedit, quominus aliud quid exciderit. Ceterum ipse Speng. vocem uncis inclusit.

16) Speng. aur[ichalc]o. auro BCD. Codices non spernendi videntur.

17) Speng. tus Ponto amoenum. tuas ponto amoenas CD. tua sponte amoenas B. Si tus quoque dono dedisset Phronesio Stratophanes, veri similius est illam (cf. Spengelii annotationem) versu sequente non 'accipe hoc' sed 'accipe haec' dicturam fuisse. Nonne fortasse tibi mecum lectio placet tua sponte amicias? i. e. utaris purpura ex Sarra allata (cf. versum antecedentem) ac velis.

18) Speng. pera. perpera CD. Equidem 'perperas' (minas

21; philippiaris [1]) 5, 36; hercle [2]) 5, 66.

Poen. edepol [3]) 422; agora [4]) 1302.

Cas. ne [5]) 222; hymnodia [6]) 674; pol [7]) 757, 781.

Aul. pol [8]) 284.

Rud. pol [9]) 185; hercle [10]) 1390.

Curc. pol [11]) 602.

Ex Ennio

Ann. parma [12]) 611.

Trag. euhoe, euhoe [13]) 150; eu [14]) 439.

---

scil.) quod editiones praebent, cum res non tam perversa sit, ut minime explicari possit, ob codicum scripturam servare malim.

19) Speng. add.

1) Cur de hac voce, quae ad nomen proprium pertinet, omnino dicam, postea apparebit (p. 33 ann.); nunc rem videamus. Speng. Philippiari statiust. Nihiliphilippiari B. Nihili ph'ari (ri syll. man. rec.) C. Nihiliphiari D. Bene ad suam emendationem fulciendam Speng. explicat 'non machaera, inquit, tibi opus est ad pugnam sed Philippis'. At nove illud confictum vocabulum dubitationem affert. Nobis satius est rem in medio relinquere.

2) Speng. add.

3) Gepp. add.

4) DP manstructa halagoras amatum autem plenior nisi quod P amantum. In A non liquet. Gepp. Amans tractabilis ἀγορᾶς. Minime certum.

5) Gepp. add.

6) A post hymenaeum SITQ . . . . ODIA ceteri omm. Gepp. restituit sitque pulchra hymnodia. Mihi non satis certum ad meam rem.

7) Gepp. add.

8) Brix et Wagn. pol. Libri post.

9) Non satis certum.

10) Non magis certum.

11) 'pol' uncis inclusum a Fleck. et recte mihi videtur.

12) Vahl. cum Muell. ad Festum p. 43 versum restitutum Ennio attribuit. Mihi ad meam rem Ennius auctor non ita constare videtur, ut eo utar. Cf. quae in capite primo de maiore potestate editoris quam eius, qui editionibus utitur, dixi.

13) Pulchra emendatio, sed codices cum plane omiserint, ad nos non pertinet. Cf. item quae dixi in capite primo.

14) eu Vahl. et Ribb. hau Par. b. heu ceteri. eheu vulgo. Versus extat apud Varronem l. l. 7, 93 M. ubi haec leguntur:

Ex Pacuvio

aula[1]) 104; aula[2]) 114.

Ex Terentio

Heaut. Tim. hercle[3]) 187. **Ad.** hercle[4]) 268.

Ex Titinio

tapete[5]) 74.

Apud Plautum:

Euax, iurgio uxorem tandem abegi ab ianua;

euax verbum nihil significat, sed effutitium naturaliter est, ut apud Ennium:

Hehae, ipse clipeus cecidit;

apud Ennium:

Eheu, mea puella spei quidem id successit tibi.
(pro quo eu et e spe Ribb. et Vahl.)

apud Pompilium:

Heu, qua me caussa, Fortuna, infeste premis?

Mihi quidem Varro alia tria ac diversa exempla eorum, quae nihil significant, afferre voluisse videtur, cum aliter non 'hehae' cet. interposuisset, sed statim illud 'eu' cet. attulisset. Accedit quod 'eu' ad tragoediam pertinere non facile dixerim; aliud exemplum huius rei, quantum scio, non extat: comicorum vox est. Estne autem 'eheu', quod doloris est, sententiae accommodatum? Sane minime; at puto Ennium 'ehem', quod gaudii est, scripsisse. Ex 'ehem' vero mendum 'eheu' facile nasci potuisse manifestum est. Ac facilius quidem mihi videtur quam 'eu' ex 'eheu'.

1) aula Ribb. Libri aura. Ex panno illo versiculi 'ossuum inhumatum aestuosam — auram' (aulam Ribb.) — nihil conici posse arbitror.

2) aula Scal. et Ribb. Libri aura. Cur dici nequeat 'aura resonit crepitu musico' non patet. Nos quoque dicimus "die Luft wiederhallt". Quae antecedunt 'hymenaeum fremunt aequales' non obstant. Hymenaeus sub divo quoque ab aequalibus stantibus vel incedentibus cantari potuit.

3) Atque hercle etiam nunc Fleck. et Umpfenb. ATQ. ETIAMNUNC A cum rell.

4) A in superscriptione ercle. ercle a corr. rec. Item D. BCEFSP non habent.

5) Cod. rectius mecastor piculetae Postumae. Ribb. sectius Mecastor picto cum tapete Postumae. Alii alia coniecerunt. Cf. Ribbeckii annotationem.

Ex Attio

thyrsus[1]) 251; dia[2]) 417; echo[3]) 572.

Pars II.

Enumeratio vocabulorum.

Quaestionibus quas praemittendas duxi nunc iam absolutis ad ipsam enumerationem tralatorum et ex iis derivatorum transeam. Quam cum initio triplici modo instituere mihi proposuissem, primum ut appareant vocabula in singulis scriptoris uniuscuiusque operibus usurpata, tum ab unoquoque scriptore in universum adhibita, postremo uno conspectu omnia omnino apud omnes scriptores et in inscriptionibus usque ad Lucilii aetatem extantia, nunc verens ne triplex eorundem vocabulorum conspectus legentibus molestias afferat unum tantum, tertium illum ordine alphabetico confectum ante oculos pono. In eo vero me nec repetitionem vocabulorum[4]) nec ordinem temporum quo floruerint scriptores neglecturum, post ea quae iam in capite primo dicta sunt haud est quod denuo exponam. Addendum autem est me in nonnullis vocibus, velut ecastor, hercle, pol, edepol, mina[5]), quas cum singulis locis in quibus extant enumerare aut molestum aut non magni pretii

1) 'thyrsus' ex illis est, quae ipse Ribb. uncis inclusit annotatione addita 'uncis inclusa non extant in libris'.

2) tunc diomedes et libri. tun dia Medea es Passeratius, Herm. Elem. d. m. p. 159, Ribb. De emendationibus aliorum cf. quae Ribb. annotavit.

3) Cod. saeva sonando. Ribb. suauisona echo; Bergk saeuisona echo. Quamquam hae emendationes fragmentum nitidius reddunt quam Barthii 'saeva tonando' et Bentleii 'saeva Celaeno' a codicum scriptura tantum differunt, ut parum certae mihi videantur.

4) Vocabula ex fragmentis incertorum scriptorum a meo proposito aliena duxi, item quae conici tantum possunt a scriptoribus usurpata fuisse.

5) 'nummus' autem accuratissime cum singulis locis a me affertur, quod cum vox illa saepius in universum pro 'pecunia' adhibeatur locos omnes collectos habere interdum certe aliquantum valebit.

est, numerum tantum repetitionis afferre et vocabulis ex spuriis prologis Plautinis secundum Ritschelii egregiam disputationem de aetate horum prologorum (cf. Parerg. 180 sqq.) post Terentii vocabula locum dare. Quamquam non omnibus ex partibus cum Ritsch. facio sed cum Lorenzio (cf. Einl. z. Mil. 48 sqq.) ex prologo Militis v. 95—154 non reicio et ex Amphitruonis prologo v. 97 ad finem a Plauto profectum existimo. Postremo dicam me in vocabulis scribendis nec codicum discrepantiam nec diversas editorum rationes respicere sed usum vulgarem sequi. Res enim est altioris indagationis neque multum valet eam obiter tantum in hac enumeratione tangere.

A. [1])

abacus	Cat. r. r. 10, 4. 11, 3.
absinthium	Plaut. Trin. 935.
	Cat. r. r. 152.
acarna	Enn. heduph. 10.
adytus	Att. trag. 624.
aer	Plaut. Most. 112 [2]). As. 99.
	Enn. ann. 149. 439. Epich. 9. 10.
	Cat. orig. p. 12, 7.
aether	Enn. ann. 520. sat. 3. Euh. 36.
	Pac. trag. 89. 93.
aetherius	Host. bell. Histr. l. 1.
aethra	Enn. ann. 418.
agea	Enn. ann. 484.
agoranomus	Plaut. Mil. 727. Capt. 824. Curc. 285.
alçyon	Pac. trag. 393.
ampelina, orum	Caec. St. 138.
amphora	Naev. com. 124.
	Plaut. Mil. 824. Cas. 32.
	Cat. r. r. 10, 2. 11, 2, 3. 13, 2. 36. 57, 1. 88, 1. 93. 105, 2. 113, 2 quinquies. 115, 1. 120. 127, 1 bis.
	Titius ap. Macrob. sat. 2, 12.
ampulla	Plaut. Stich. 228. Per. 124.
ampullarius	Plaut. Rud. 756.
amulum	Cat. r. r. 87.
amurca	Cat. r. r. 36. 64, 2. 66, 1, 2 bis. 67, 2. 69, 1 bis, 2.

1) De editionibus cf. p. 27.

2) aer operam R. post Camer. per operam B. poperã CDF. que operam Z.

	91 bis. 92 bis. 93. 95, 1, 2. 96, 1. 97. 98, 1. 99. 100. 101 bis. 103. 128. 129. 130.
amurcarius	Cat. r. r. 10, 4.
anancaeum	Plaut. Rud. 363.
anchora	Naev. com. 52.
	Afr. 139.
anisus	Cat. r. r. 121.
antelogium	Plaut. Men. prol. 13.
apage	Plaut. Trin. 258. 266. 525. 537. 538. 838. Mil. 210. Bacch. 73 bis. 372. Pseud. 653. Most. 436 bis. 697. 845. Merc. 144. Epid. 657. Poen. 222. 846. Cas. 855. Amph. 311. 580. Capt. 208. Rud. 826. Curc. 598.
	Ter. Eun. 756. 904.
	Afr. 384.
aplustre (plur.)	Enn. ann. 590.
apolactizo	Plaut. Epid. 662.
apologus	Plaut. Stich. 538. 541. 544. 570.
architecto	Plaut. Mil. 919. Most. 760. Poen. 1098.
	Titin. 129.
architectus	Plaut. Mil. 901. 902. 915. 1139 bis. Truc. prol. 3. Amph. prol. 45.
arrhabo.	Plaut. Mil. 957. Most. 648. 918. 1013. Poen. 1343. Truc. 3, 2, 22. Rud. 46. 555. 861.
	Ter. Heaut. Tim. 603.
rhabo	Plaut. Truc. 3, 2, 20. 3, 2, 21.
artopta	Plaut. Aul. 397.
asparagus	Cat. r. r. 6, 3. 149, 2. 161, 1, 2, 3 bis, 4 bis.
astrologus	Enn. trag. 275.
astu	Ter. Eun. 987.
asymbolus	v. symbolus.
athletice	Plaut. Bacch. 248. Epid. 20.
atticissare	Plaut. Men. prol. 8.
aurichalcum	Plaut. Mil. 660. Pseud. 688. Curc. 202.

B.

baccha 1)	Naev. trag. 37.
	Plaut. Mil. 1016. Bacch. 53. 371. Merc. 469. Cas. 818

1) 'baccha' et postea etiam 'philippi' (a quo adiectivum cum 'auro' coniunctum non est segregandum) a me inter nomina propria non numerantur, cum id ipsum in quo nominum propriorum vis maxime sita est, ut rei ad arbitrium libidinemque neque ad eius naturam significandam — condicio qualis primis temporibus fuerit huc non pertinet — tribuantur, in iis non perspiciatur. De 'baccha' idem sentit Wagn. Aul. p. 121 no. 406.

bis. 819. 820 bis. Aul. 406. Amph. 703. Vid. fr. 7 (cf. Prisc. l. 7 p. 738 P).
Epist. cons. ad Teur. bacas (cf. C. i. L. 196, 4).

bacchanal Plaut. Mil. 858. Bacch. 53. Aul. 406. 410.
Epist. cons. ad Teur. bacanal, bacanalia, bacanalibus (cf. C. i. L. 196, 3, 4, 5).

bacchari Plaut. Mil. 856. Amph. 703.

debacchari Ter. Ad. 184. 185.

bacchicus Naev. trag. 37.

badissare Plaut. As. 706.

balaena Plaut. Rud. 545.

balanus Plaut. Rud. 297.

balinea vel **balineae** Plaut. Trin. 406. Per. 90. Poen. 955[1]).
Caec. St. 98.
Ter. Phor. 339.

balineae Plaut. Most. 756. Merc. 126.
Rud. 383. As. 357.

balineator Plaut. Poen. 694. Truc. 2, 3, 4. Rud. 527.

ballista Plaut. Trin. 668. Bacch. 709. 710. Poen. 199. Capt. 796.
Caec. St. 27.

ballistarium Plaut. Poen. 200.

barathrum Plaut. Bacch. 148. Rud. 570. Curc. 121.

barbarus Naev. com. 68.
Plaut. Mil. 211. Bacch. 121. 123. Stich. 193. Most. 828. Rud. 583. Curc. 150.
Caec. St. 59. 250.
Cat. ad M. fil. p. 77, 6, 8.
Att. trag. 636.

barbare Plaut. Trin. prol. 19. As. prol. 11.

barbaria Plaut. Poen. 589. Fener. fr. 1 p. 438 (cf. Fest. vapula Papiria).

barbaricus Plaut. Cas. 619. Capt. 492. 884.
Enn. trag. 120.
Pac. trag. 270.

bardus Plaut. Bacch. 1088. Per. 169. Epid. 410.
Caec. St. 250.

basilica Plaut. Curc. 472.

subbasilicanus Plaut. Capt. 815.

basilicus Plaut. Trin. 1030. Pseud. 458. Per. 31. Capt. 811. Rud. 435. Curc. 359.

basilicum Plaut. Epid. 224.

---

1) "V. D in abaliniis, P in aballinis: scr. in balineis" Gepp.

basilice	Plaut. Per. 29. 462. 806. Epid. 55. Poen. 568.
batiaca [1])	Plaut. Stich. 694.
batiola	Plaut. fr. p. 436 (cf. Non. v. Batiola).
bdellium	Plaut. Curc. 101.
biclinium	Plaut. Bacch. 720. 754.
blennus	Plaut. Bacch. 1088.
blitum	Plaut. Pseud. 815.
bliteum [2])	Plaut. Cas. 619.
bliteus	Plaut. Truc. 4, 4, 1.
boia	Plaut. Capt. 888. As. 550 (plur.).
bolus	Plaut. Per. 658. Truc. 1, 1, 10. 4, 2, 12. 4, 3, 70. Rud. 360. Curc. 611. 612.
	Ter. Heaut. Tim. 673.
	Plaut. Poen. prol. 101.
bombax	Plaut. Pseud. 365.
bombus	Enn. inc. lib. 59.
buxus	Enn. ann. 268 inc. lib. 14. 15.

C.

cadus	Plaut. Mil. 851. 852. 854. 856. Stich. 425. 647. 683. 719. Poen. 254. Aul. 563. Amph. 430. As. 624.
calix	Plaut. Mil. 823. Capt. 916.
	Cat. r. r. 39, 1. 52, 1, 2 bis. 80. 133 bis.
caliculus	Cat. r. r. 108, 1.
camarus	Plaut. fr. 21 p. 445 (cf. Fest. v. narita).
campsare	Enn. ann. 334.
camter [3])	Pac. 48.
camus	Att. 302.
cantharus	Plaut. Bacch. 69. Stich. 693. 705. 710. 728. Pseud. 957. 1051. 1262. 1280. Men. 177. 187. Most. 347. Per. 801. 821. Rud. 1319. As. 906.
capparis	Plaut. Curc. 90.
carbasus	Enn. ann. 560.
carbasina, orum	Caec. St. 138.
carchesium	Liv. Andr. trag. 28.
carcinoma	Cat. r. r. 157, 4.
casia	Plaut. Curc. 101.
cataplasma	Cat. ad M. fil. p. 78, 7.

---

1) Batiochis BDZ. batiochis C. bathiochis F. BATIOC·I· A. Batiacis Turneb. et R. cf. de hoc loco Ritschelii annotationem, ubi argumenta satis firma huius emendationis collata sunt.

2) BLITEO A ceteri ritu. cf. Gepperti annotationem.

3) cāterem W. cancerem mss. Iunii. camterem Ribb.

catapulta	Plaut. Per. 28. Capt. 796. Curc. 394. 398. 690.
	Caec. St. 27.
	Titin. 125.
catapultarium	Plaut. Curc. 689.
causia	Mil. 1178 [1]). Per. 155 [2]).
cera	Plaut. Bacch. 715. 733. 748. 993. Pseud. 33. 36. 42. 56. Per. 528. As. 768. Curc. 410.
	Cat. r. r. 39, 1.
	Atta 13.
ceratus	Plaut. As. 763.
cereus	Plaut. Curc. 9.
	Titin. 160.
cercurus	Plaut. Stich. 368. 413. Merc. prol. 87.
cestus	Plaut. Bacch. 69.
cetus	Plaut. Aul. 373. Capt. 851.
cetarius	Ter. Eun. 257.
charta	Enn. ann. 229.
chiridotus	Corn. Scip. ap. Gell. 7, 12.
chlamys	Plaut. Mil. 1423. Pseud. 735. 1184. Men. 658. Per. 155. Merc. 910. 920. Epid. 421. Curc. 611. 632.
	Pac. trag. 116.
	Caec. St. 269.
chlamydatus	Plaut. Pseud. 963. 1101. 1139. 1143. Poen. 611. 635. Rud. 315.
choragium	Plaut. Capt. prol. 61.
choragus	Plaut. Trin. 858. Per. 159.
chorus	Naev. com. 75.
	Att. didasc. lib. 2 fr. 2.
cinaedus	Plaut. Mil. 668. Stich. 772. Men. 514. Per. 803. Poen. 1307. 1308. Aul. 419. As. 627.
	Corn. Scip. bis. ap. Macrob. sat. 2, 10.
cinaedulus	Corn. Scip. ap. Macrob. sat. 2, 10.
cinaedicus	Plaut. Stich. 760. 769.
cincinnus	Plaut. Truc. 2, 2, 32.
cincinnatus	Plaut. Mil. 923. Truc. 2, 7, 48. Capt. 648.
cinnamum	Plaut. Curc. 100.
cista [3])	Att. trag. 528.
cistella	Plaut. Rud. 1109. 1130. 1133. 1143. 1362. Cist. 360.

---

1) cause hanc BDF. causae hanc CZ. causiam Pius. R.

2) causiam R. praeeunte Pio. camsem B. causẽ CDF. causam Z.

3) castis concepta Par. a et b "ut videtur". castris concepta ceteri libri. cistis consepta Bergk et Ribb.

377. 380. 397. 405. 416. 429. 430. 435. 456. 458. 463. 467. 489. 492. 493. fr. 69 p. 448 (cf. Fulg. v. cistella).

Ter. Eun. 753.

cistellula Plaut. Amph. 421. 773. Rud. 391. 1078.

cistula Plaut. Amph. 783. 792. Rud. 389. 1082. 1085. 1088. 1119. Cist. 379.

cistellatrix Plaut. Trin. 253.

citharistria Ter. Ph. 82. 144.

citrus Cat. orat. p. 55, 10.

citratus Cass. Hem. ap. Plin. n. h. 13, 84.

citrosus Naev. b. Pun. 61.

clatri Cat. r. r. 4. 14, 2.

clatratus Plaut. Mil. 379 [1]).

Cat. r. r. 4.

clepta Plaut. Truc. 1, 2, 9.

cochlea Plaut. Poen. 523. Capt. 80.

Cat. r. r. 158, 1.

coeliacus Cat. r. r. 125.

colaphus Plaut. (saepissime plur. num.) Per. 293. 846. Poen. 485. Capt. 88. Rud. 1007.

Ter. Ad. 199. 245.

colax Ter. Eun. 30.

collyra Plaut. Per. 92.

collyricus Plaut. Per. 95. 97.

colutea, orum Plaut. Per. 87.

colyphia, orum Plaut. Per. 92.

coma Enn. ann. 352.

Pac. trag. 350.

Att. trag. 211. 674.

Afr. 244.

comatus tit. Scip. Asiag. (C. i. L. 36).

comarchus Plaut. Curc. 286.

comicus Plaut. Poen. 588. Capt. 778.

Caec. St. 243.

Plaut. Capt. prol. 61.

comici Plaut. Per. 465. Poen. 572. Rud. 1249.

comissari Plaut. Stich. 686. 775. Most. 317. 335. 989. Per. 568. Rud. 1422.

Ter. Eun. 442.

Afr. 107.

---

1) clarata libri. clatrata R.

comissator	Ter. Ad. 783.
comoedia	Plaut. Trin. 706. Pseud. 1081. 1240. Most. 1152. Poen. 1355. Amph. 870. 988. Capt. 1033. Cist. 512.
	Ter. Andr. 26. Heaut. Tim. 4. Hec. 866. Ph. 25. Ad. 6.
	Plaut. Mil. prol. 84. 86. Men. prol. 9. Merc. prol. 12. Poen. prol. 51. 53. Cas. prol. 9. 13. 30. 31. 64. 83. Truc. prol. 11. Amph. prol. 55. 60. 88. 96. As. prol. 13.
	Titin. 81.
comoedice	Plaut. Mil. 213.
concha	Plaut. Rud. 297. 304. 704 bis. inc. fab. fr. 21 p. 445.
	Cat. r. r. 13, 2. 66, 1. 156, 4.
	Afr. 142.
conchita	Plaut. Rud. 310.
condalium	Plaut. Trin. 1014. 1020.
condepsere	v. depsere.
conger	Plaut. Mil. 760. Per. 110. Aul. 396.
	Ter. Ad. 377.
congerro	v. gerro.
congius	Cat. 57, 1 bis, 2. 95, 1. 106, 2. 107, 1. 122. 123. 126.
congiarius	Cat. orat. p. 37, 16.
congraecare	Plaut. Bacch. 743.
contechinari	v. techina.
coriandrum	Plaut. Pseud. 814.
	Cat. r. r. 119. 157, 6, 7.
corylus	Cat. r. r. 18, 9.
cothurnus 1)	Liv. Andr. trag. ap. Terent. Maur. 1935.
cottabus (plur.)	Plaut. Trin. 1011.
cotula	Cat. 146, 1.
crapula	Plaut. Pseud. 1282. Most. 1122. Rud. 586.
crapularius 2)	Plaut. Stich. 230.
cratera }	Enn. ann. 502. 604.
creterra }	Naev. b. Pun. 18 trag. 47.
crepidula	Plaut. Per. 464.
creta	Plaut. Truc. 2, 2, 39. Aul. 710.
	Cat. r. r. 34, 2. 39, 2. 40, 2.
	Titin. 29.
cretosus	Cat. r. r. 8, 1. 128.
crocinum	Plaut. Curc. 101.

1) Silentio non praetermittendum est hoc vocabulum ex loco Terentiani Mauri petitum esse, quem Hauptius Observ. crit. p. 43 rationibus haud spernendis a Livio abiudicavit.

2) CRAPULARIAS A. pullarias BCD. ampullarias FZ.

D.

---

1) Wagn. versum addidit e Nonio. cf. eius disputationem p. 22.

demarchus	Plaut. Curc. 286.
depsere	Cat. r. r. 40, 4. 41, 4. 76, 1, 2. 90 ter. 135, 3 bis.
condepsere	Cat. r. r. 40, 2. 76, 2, 3.
deruncinare	v. runcinare.
diabathrum	Naev. trag. 60.
diabathrarius	Plaut. Aul. 508.
diadema	Cat. orig. p. 28, 13.
dica	Plaut. Poen. 791. Aul. 753.
	Ter. Ph. 127. 329. 439. 668.
diobolaris	Plaut. Poen. 265. Clit. fr. 7 (cf. Varr. l. L. 7, 64).
discus	Plaut. Bacch. 67 [1]). 428. Most. 152.
do	Enn. ann. 563.
drachuma	Plaut. Trin. 425. Pseud. 86. 88. 91. 93. 808. Merc. 777.
	Enn. trag. 359.
	Ter. Andr. 451. Heaut. Tim. 601.
	Cat. r. r. 127, 2 bis.
draco	Enn. trag. 314.
	Att. 596. Phil. fr. 22.
drapeta	Plaut. Curc. 290.
dulice [2])	Plaut. Mil. 213.
dynamis	Plaut. Pseud. 211.
dyspepsia	Cat. r. r. 127, 1.

E.

ecastor	Plaut. centies bis. Ter. sexies. Titin. bis.
mecastor	Plaut. decies sexies. Ter. semel. Titin. semel.
echinus	Plaut. Rud. 297. Par. pig. fr. 3. inc. fab. fr. 21 p. 445 (cf. Fest. v. narita).
	Enn. heduph. 11.
	Afr. 142.
edepol	v. pol.
elephantus	Plaut. Mil. 25. 30. 235. Stich. 168. Curc. 424.
	Enn. ann. 237. 591.
	Ter. Eun. 413.
eleutheria	Plaut. Stich. 422. Per. 28.
elleborum	Cat. r. r. 157, 12.
elleborus	Plaut. Pseud. 1185. Men. 913. 950.
elleborosus	Plaut. Most. 952. Rud. 1006.
elogium	Plaut. Merc. 409 [3]).
	Cat. orig. p. 19, 18.

1) "habuerunt omnes 'uisco': Longolius. Quod quo spectet prorsus latet" R. Recepit emendationem 'uisco'.

2) 'dulce' libri.

3) elegiorum DcZ. elegeorum F. cf. Ritschelii annotationem.

emplastrum	Cat. r. r. 39, 1.
emporium	Naev. b. Pun. 74.
	Plaut. Amph. 1013.
enchytus	Cat. r. r. 80.
ephebus	Ter. Andr. 51. Eun. 824.
	Plaut. Merc. prol. 40 [1]). 61.
epichysis	Plaut. Rud. 1319.
epicrocus	Plaut. Per. 96.
epicrocum	Naev. trag. 60.
epidromus	Cat. r. r. 13, 1.
epistata	Cat. r. r. 56.
epistula	Plaut. Trin. 774. 788. 816. 848. 874. 894. 896. 898. 949. 951. 986. 1002. Mil. 1225. Bacch. 176. 561. 1001. Pseud. 647. 670. 690. 716. 983. 987. 990. 993. 997. 998. 1001. 1008. 1011. 1097. 1202. 1203. 1209. Per. 694. Epid. 57. 129. 246. Poen. 826. Truc. 2, 4, 43. As. 761. 762.
	Ter. Ph. 67. 149.
	Turp. 196.
	Cat. orat. p. 39, 11.
epitheca [2])	Plaut. Trin. 1025.
epityrum	Plaut. Mil. 24.
	Cat. r. r. 119.
eu	Plaut. Mil. 394 [3]). 898. 1146. Men. 160. 176 [4]). Per. 156. 667. 706. Merc. 601. Truc. 3, 2, 27. Rud. 415. 821.
	Ter. Eun. 154. Ph. 398. 478. 869.
	Titin. 59.
	Plaut. Truc. prol. 7 [5]).
euax	Plaut. Bacch. 247. 724. Men. 127. Cas. 696. Curc. 97.
euge	Plaut. Trin. 705 bis. Mil. 213. 241 bis. 967. Bacch. 995. 1105. Stich. 660. 766 bis. Pseud. 323. 712. Most. 260. 311. 339. 586. 638. 686. 1076. Per. 90. 462 [6]). 557. Merc. 283. Epid. 348. 482 bis. Cas. 282. Truc. 1, 2, 84. 2, 6, 22. Aul. 669 bis [7]).

---

1) cf. Ritsch. annot. vox autem 'ephebus' non multum tangitur.

2) libri 'apotheca'.

3) heus libri. "Quid in A sit non liquet". R.

4) "— MUSEU in huius versus fine apparuit in A. Unde Eu quod reliqui ignorant, praeposui proximo versui" R.

5) 'eu' Speng. Eũ B. eum CD. cf. Spengelii annotationem.

6) euge R. libri euge euge.

7) fuge fuge BJj. cf. Wagn.

	Amph. 802. Capt. 823. Rud. 164 bis. 1037. As. 555.
	Ter. Andr. 345. Heaut. Tim. 677. Ad. 911.
eugepae	Plaut. Stich. 381. Pseud. 692[1]). 743. Merc. 626. Amph. 1019[2]). Capt. 274. Rud. 171. 442[3]).
eugeneus	Cat. r. r. 6, 4.
euhau	Enn. trag. 150.
euhium	Enn. trag. 150.
eunuchus	Ter. Eun. 167. 231. 356. 365. 375. 472. 479. 569. 573. 653. 657. 722. 821. 822. 949. 983. 991. 992.
euoe[4]).	Plaut. Men. 836.
euscheme	Plaut. Trin. 625[5]). Mil. 213[6]).
exagoga	Plaut. Truc. 2, 7, 2. 4, 2, 6. Rud. 631.
exbola	Naev. com. 103.
exo	Plaut. Truc. 2, 7, 7.
exoticus	Plaut. Men. 236. Most. 42.
exoticum	Plaut. Epid. 224.

F.

fortax	Cat. r. r. 38, 1.
frygio	v. phrygio.
fucus	Plaut. Most. 275. Capt. 521. Par. pig. fr. 4 (cf. Prisc. l. 10 p. 893 P).
	Ter. Eun. 589.
offucia	Plaut. Capt. 656.

G.

gaulus	Plaut. Rud. 1319.
gerrae	Plaut. Trin. 760. Epid. 205. Poen. 135. As. 600.
	Caec. St. 191.
gerro	Ter. Heaut. Tim. 1033.
congerro	Plaut. Most. 931. 1049. Per. 89. Truc. 1, 2, 7.
geuma[7])	Plaut. Poen. 692.

---

1) Eugepae: porro aliut R. Acidalium secutus. "Euge par pari aliud libri, sed r. pari a e corr. B" R.

2) eugepae V. C. Pall. euge. Fleckeis. quoque 'eugepae'.

3) Sic Fleckeis. Alii editores euge.

4) Euoe Bacche: heu Bromie R. Eubiatqueheu bromie C. E ubi atq' heu bromie D. Eum atq' heu bromie B cet. cf. R.

5) in eusce mea B. in eus ce mea C. in eusce mea DE. iuxta me FZ. ei euscheme R.

6) uscheme vel huscheme vel uescheme codd.

7) "codd. praeter A omnes egeumatis" Gepp. 'Geuma' igitur 'ec-

glaucoma	Plaut. Mil. 148.
glaucus	Enn. heduph. 6.
	Att. trag. 257.
gonger	v. conger.
graecissare	Plaut. Men. prol. 7.
graphicus	Plaut. Trin. 936. 1024. Stich. 570. Pseud. 519. 700. Epid. 400.
pergraphicus	Plaut. Trin. 1139.
graphice	Plaut. Trin. 767. Per. 306. 464. 843.
gymnasium	Plaut. Bacch. 427. Epid. 190. Aul. 405. Amph. 1012. As. 297.
gymnasticus	Plaut. Most. 151 [1]). Rud. 296.
gynaeceum	Plaut. Most. 755. 759. 908.
	Ter. Ph. 862.
gypsum	Cat. r. r. 39, 1.

H.

harpagare	Plaut. Bacch. 657. Pseud. 139. 957. Aul. 199.
harpago	Plaut. Trin. 239.
harpax [2])	Plaut. Pseud. 654.
helops [3])	Enn. heduph. 6.
hemina	Plaut. Mil. 831.
	Cat. r. r. 57, 1 bis. 71. 102. 107, 1. 126. 127, 2. 156, 3, 4.
hemisphaerium [4])	Naev. ap. Varr. l. L. 7, 7.
hepatiarius	Plaut. Curc. 239.
hercle	Naev. semel. Plaut. sexcenties vicies semel. Enn. semel. Caec. St. ter. Ter. novies et nonagies. Titin. ter. Turp. bis. Plaut. prol. spur. octies.
mehercle	Plaut. quater. Ter. bis.
me hercules	Cat. semel.
hermafroditus	Titin. 112.
heureta [5])	Plaut. Pseud. 700.

---

cheumati' quod alii editores praebent et Saalf. quoque recepit praeferendum videbatur, praesertim cum vox ἔκχευμα non extet.

1) versus uncis inclusus est a Ritsch.

2) "harpax feceris libri cum A: quod vix sanum". R.

3) In codicibus aelopem, telopen, elepen, elopen. Vahlenum sequor.

4) 'in hyemis ferium F. hyemis (hiemis H) ferium (ferum b) cett. codd.' M.

5) heureta is R. libri heuretes.

hilaris	Plaut. Most. 318. Poen. 1351.
	Ter. Ad. 287 [1]).
hilarus	Plaut. Mil. 1199. Stich. 739. Most. 567. Per. 760. Epid. 403. Amph. 963. Rud. 420. As. 837. 850.
	Caec. St. 76. 79. 108.
	Ter. Ad. 756. 842.
hilaris vel **hilarus**	Plaut. Mil. 666 (superl.). Stich. 739 (compar.).
	Ter. Eun. 731 (compar.).
hilare	Plaut. Merc. prol. 99.
	Afr. 249. 316 [2]).
hilarissume	Plaut. Men. 149.
hilaritudo	Plaut. Mil. 677 [3]). Rud. 422.
hippodromus	Plaut. Bacch. 431. Cist. 273. 276.
historia	Plaut. Trin. 381. Bacch. 158. Men. 248.
	Cat. orig. p. 19, 18.
hora	Aquil. 1.
	Ter. Eun. 341. Ph. 514.
horaeum	Plaut. Capt. 851.
hymen	Plaut. Cas. 668 bis. 676 bis. 677 [4]).
hymenaeus	Plaut. Cas. 667. 668. 674. 676.
	Pac. 113.
	Ter. Ad. 905. 907.
	Turp. 166.

I.

ictis	Plaut. Capt. 184.
iris	Cat. r. r. 107, 1 bis.
ischiaci	Cat. r. r. 123.

L.

lagena	Plaut. Curc. 78.
	Cat. r. r. 122. 123.
lampas	Plaut. Men. 842. Cas. 664. 701. Cond. fr. 1 p. 437 (cf. Varr. l. L. 7, 77).

1) Umpfenb. scribit 'hilarem' haec afferens: "Prob. Cathol. p. 15: 'hilaris' legi et 'hilarus' in Terentio. — Charis. p. 200. Hilariter ab eo quod est hilaris, hilare autem ab hilarus, ut Helenius Acron in Terenti Adelphis ubi T. „'hilarem' hunc sumamus" inquit „diem". Palmerius et Fleckeis. 'hilare'.

2) "hilare Neukirchius. hilarem cod. hilaram Bentl."

3) hilaritudine e Nonio Camer. hilaritus me CDFZ. hilarissime B. R. Camerarium sequitur.

4) Codices praeter A, de quo non liquet hymenaeum. Gepp. hymen.

Ter. Ad. 907.
Att. 331. 670.

latro Plaut. Mil. 74. 76. 949. Bacch. 20 [1]). Stich. 135. Poen. 654. 657. Curc. 548.
Enn. ann. 60. 528.

latrocinari Plaut. Trin. 599. Mil. 499. Poen. 695. Cornic. fr. 2 p. 437 (cf. Varr. l. L. 6. 3).

lautomiae Plaut. Poen. 817. Capt. 723.

lembus Plaut. Bacch. 279. 281. 286. 305. 958. Men. 442. Merc. 193. 259.
Turp. 98. 124.
Att. trag. 129.

lenias [2]) Afr. 187.

lepista Naev. b. Pun. 18.

liroe [3]) Plaut. Poen. 135 bis.

logi Plaut. Stich. 221. 383. 455. Men. 779. Per. 394 [4]).
Ter. Ph. 493.
Turp. 11.

lopas Plaut. Cas. 389 [5]). Rud. 297. Par. pig. fr. 3 p. 440 (cf. Non. v. lopades).

lychnus Enn. ann. 328.

M.

machaera Plaut. Mil. 5. 53. 459. 463. 469. 1423 [6]). Bacch. 68. 887. Pseud. 593. 735. 1181. 1185. Merc. 926. Truc. 2, 6, 25. 2, 7, 66. 5, 1, 35 [7]). Rud. 315. Curc. 424. 567. 574. 632. fab. inc. nom. fr. 29 p. 446 (cf. Non. v. frendere).
Enn. ann. 392. 585. trag. 212.

---

1) Serv. in Aen. 12, 7 'idem in Bacchidibus exsecutus est militem latronem dicens suam qui auro vitam venditat'. Ex quo restituit R. Latronem cet.

2) Non. 544, 31 'lineas vasi genus. Afr. Fratr. labelli lenis.' 'lineis Non. legisse videtur' Ribb. Ipse Ribb. scripsit labella e balineis.

3) Gepp. λῆροι λῆροι. D lirae lire. V lyrae lire. P lyrae lyrae.

4) "logi Asc. edd. Pii et Saraceni. LAG-I A 'longi' reliqui" R.

5) "V, Pal. 6, P et Prisc. lepidas. Lg. lepulas; Pall. cet. vocem omm. Ser. lopadas" Gepp.

6) machaera ne quid Camer. et R. macrane quid BCDa. mucrone quam F. mucrone qui Db cum reliquis.

7) hac machaera Speng. ui in macera BD. sine 'in' C.

	Caec. St. 69.
	Att. didasc. l. 8 fr. 1.
machina	Plaut. Mil. 813. Bacch. 232. Pseud. 550. Per. 785.
	Pac. 379.
	Caec. St. 207.
machinari	Plaut. Bacch. 232. Cas. 174. 197. Capt. 723.
maena	Plaut. Poen. 1301.
	Cat. r. r. 23, 1. 88, 2.
magudaris	Plaut. Rud. 633.
malacissare	Plaut. Bacch. 73.
malacus	Naev. trag. 48.
	Plaut. Mil. 668. 687. Bacch. 71. 355. Stich. 230. Truc. 2, 7, 48.
	Enn. sota 1 [1]).
malaculus	Plaut. Cas. 703.
manticinari	Plaut. Capt. 896.
marsupium	Plaut. Men. 254. 265. 384. 386. 701. 1036. 1043. Per. 125. Epid. 178. 500. Poen. 773. 775. Cas. 386. Rud. 547. 1313.
massa	Plaut. Mil. 1065.
mastigia	Plaut. Trin. 1022. Most. 1. 741. Poen. 374. Cas. 257. 342. Capt. 600. 659. Rud. 1022. Curc. 567.
	Ter. Ad. 781.
melanurus	Enn. heduph. 7.
melinum	Plaut. Most. 264.
melos	Naev. trag. 25.
	Pac. 312.
	Att. trag. 238. 405.
menta	Cat. r. r. 119. 157, 6.
metreta	Plaut. Merc. prol. 75.
	Cat. 100 ter.
mina	Plaut. centies vicies septies.
	Ter. decies octies. Cat. bis.
mina philippea	Plaut. semel.
mitra	Afr. 37.
moechissare [2])	Plaut. Cas. 815.
moechus	Plaut. Mil. 775. 924. 1131 [3]) 1390. 1398. 1436 bis. Bacch. 918. Poen. 852. Truc. 2, 7, 48. Amph. 135.

1) mala ciuere Flor. Haun. Varronis. mala cluere Darmst. Vat. mala ducere Gorlic. Censorini.

2) Pall. 1, 6 et P moechus sat, 2. medus sat, 3. mecus sat, 4. mecus stat.

3) mecum BCDF. meum Z. moechum Camerarium secutus R.

	Ter. Andr. 316. Eun. 957. 960. 992.
molochinarius	Plaut. Aul. 509.
molochinus	Caec. St. 138.
monotropus [1])	Plaut. Stich. 689.
morologus	Plaut. Pseud. 1264. Per. 49.
morus	Plaut. Trin. 669. Mil. 672. Men. 571 [2]).
more	Plaut. Stich. 641.
muraena	Plaut. Pseud. 382. Per. 110. Aul. 396. Amph. 320. Capt. 850.
murra	Plaut. As. 929.
murrinus	Plaut. Poen. 1167.
murrina (sc. potio)	Plaut. Pseud. 741.
murta	Cat. r. r. 125 ter.
murtus	Cat. r. r. 8, 2. 51. 133, 2 bis.
murteus	Cat. r. r. 101. 125.
murteta	Plaut. Vid. fr. 2 (cf. Prisc. l. 4 p 625 P).
murtetum	Plaut. Rud. 732.
musicus	Pac. 114.
	Ter. Heaut. Tim. 23. Ph. 17. Hec. 13. 46.
musica, orum	Ter. Eun. 477.
musice	Plaut. Most. 729.
myropola	Plaut. Trin. 408. Cas. 123. 135.
myropolium	Plaut. Epid. 191. Amph. 1012.
mysteria, orum	Caec. St. 223.
	Att. trag. 527.
mysticus	Att. trag. 687.

N.

nardinum (subst.)	Plaut. Mil. 824.
narita	Plaut. fab. inc. nom. fr. 21 p. 445 (cf. Fest. v. narita).
nauclerus	Plat. Mil. 1109. 1110. 1283.
nauclericus	Plaut. Mil. 1177. As. 69.
nausea	Plaut. Merc. 375.
	Cat. r. r. 156, 4.
nauseare	Plaut. Amph. 330.
nautea	Plaut. Cas. 847. As. 894. Curc. 99. Art. fr. (cf. Fest. v. nauteam).
ne	Plaut. Trin. 62. 433. 634. 760. 952. Mil. 65. 403. 408. 471. 571. Bacch. 310. 503. 545. 595. 1047. 1056.

1) monotropi. GA. hoc R. mono tropehoc B. monotrophe reliqui.

2) more moro R. Lipsium secutus. more morum vel morũ libri.

1200. Stich. 272. 453. 587. Pseud. 769. 1214. Men. 160. 256. 626. 639. 729. 899. 908. 1020. Most. 562. 564. 763 [1]). 955 bis. 985. Per. 8. 733. Merc. 643. Epid. 396. 400. 561. 604. Poen. 686. Cas. 679. Truc. 4, 3, 79. Aul. 444. 572. 602. Amph. 326. 367. 511. 845. Capt. 857. Rud. 359. 821. 1040. As. 409. 412. 533. 560. 603. 704. 869. 896. 901. Curc. 139. 194. 386. Cist. 306. 479.

Ter. Andr. 324. 772. 939. Eun. 285. Heaut. Tim. 217. 222. 621. 747. 816. 825. 868. 918. Hec. 274. 799. Ad. 441. 540. 565.

Titin. 79.

Afr. 306.

nummus (sing. et plur.) Plaut. Trin. 844. 848. 962. 970. 995. 1003. 1139. Bacch. 609. 668. 706. 709. 1033. Pseud. 81. 97. 299. 356. 378. 506. 809. 847. 877. 1318. Men. 219. 290 bis. 311. 542. Most. 115. 357. 535. 632. 892. 919. 1011. 1080. Per. 36. 117. 437. 663. 684 bis. 852. Merc. 491. Epid. 53. 321. 363. 684. Poen. 338 [2]). 585. 725. Cas. 155. Truc. 2, 7, 11. Aul. 108. 112. 445. Capt. 331. Rud. 1323. 1327. 1406. As. 440. 487.

Ter. Heaut. Tim. 606. Ph. 38.

Plaut. Cas. prol. 10.

Cat. r. r. 14, 3.

Corn. Scip. ap. Gell. n. A. 7, 2 ter.

Col. rostr. (C. I. L. 195, 13 et 14) numei.

nummi philippei v. philippei.

nympha Liv. Andr. Od. 16.

O.

obolus Ter. Andr. 369.

obsonare Plaut. Mil. 738. 749. 750. 756. Bacch. 96. 97. 143. Stich. 440. 451. Men. 209. 273. 320 bis. Most. 24. Merc. 695. 754. Poen. 1284. Cas. 337. 387. 397. Truc. 2, 4, 91. Aul. 278. Capt. 474.

Ter. Andr. 451. Ad. 117. 964.

Cat. orat. p. 44, 9.

obsonari (dep.) Plaut. Stich. 681. Aul. 293.

obsonator Plaut. Mil. 667.

---

1) 'nam' in omnibus codicibus (etiam in A) a R. allatis. R. ne. Ante eum iam Pylades 'nae'.

2) Codices 'nummi'. Gepp. 'nummuli'. Codices sequor.

obsonatus	Plaut. Men. 277. 288. Cas. 599. Truc. 4, 2, 27.
obsonitare	Cat. orat. p. 52, 14 bis.
obsonium	Naev. com. 50.
	Plaut. Mil. 107. Bacch. 96. 131. Stich. 440. 451. Men. 220. Most. 363. Merc. 582. 780. Truc. 2, 7, 10. 4, 2, 34. Aul. 280. 289. 350. 352.
	Caec. St. 180.
	Ter. Andr. 360. Ad. 286.
	Titin. 88.
oceanus	Enn. ann. 418.
ocimum	Cat. r. r. 33, 4. 53. 54, 3, 4.
oenopolium	Plaut. As. 200.
offucia	v. fucus.
ophthalmias	Plaut. Capt. 850.
orchitis	Cat. r. r. 6, 1. 7, 4, 5. 20, 2.
ostrea	Plaut. Rud. 297. Par. pig. fr. 3 p. 440 (cf. Non. v. lopades).
	Turp. 23.
	Afr. 142.
ostreum	Enn. trag. 139 [1]. heduph. 2.
ostreatus	Plaut. Poen. 391.
ostrinus	Turp. 74.
oximeli	Cat. r. r. 157, 8.

P.

paedagogare	Pac. 192.
paedagogus	Plaut. Bacch. 138. 142. 423. 441. 444. Pseud. 447.
	Ter. Ph. 144.
	Plaut. Merc. prol. 91.
paenula	Plaut. Most. 991.
palaestra	Plaut. Bacch. 66. 426. 431. Amph. 1013.
	Ter. Eun. 477. Ph. 484.
palaestricos	Afr. 154.
palaestricus	Plaut. Rud. 296.
pancratice	Plaut. Bacch. 248.
pantherinus	Plaut. Epid. 18.
papae [2]	Plaut. Bacch. 207. Stich. 425. 771 bis. Pseud. 365. Men. 919. Per. 806. Epid. 53. Cas. 756 bis. Truc. 2, 6, 26. Rud. 1320.
	Ter. Eun. 229. 279. 317. 416.

1) 'ostreis' in illo versu est, nominativus igitur non constat. Nomin. autem in 'um' propter locum ex heduph. sumpsi.

2) Interdum quoque et in codicibus et in editionibus 'babae' scriptum est.

parasiticus Plaut. Capt. 469.

parasitus Naev. com. 60.
Plaut. Mil. 667. 948. Bacch. 573. 631. Stich. 150. 196. 227. 231. 331. 388. 458. 574. 630. Men. 222. 223. 281. 282. 284. 321. 322. 389. 390. 422. 470. 505. 901. Most. 24. 887 bis. Per. 83. 120. 123. Epid. 303. Capt. 75. 82. 85. 89. 474. 491. 825. 910 bis. Curc. 67. 143. 206. 225. 252. 275. 277. 599. 630.
Ter. Eun. 26. 30. 38. 228. 264. 347. Heaut. Tim. 38. Ph. 28. 122.
Titin. 45. 47. 99.
Plaut. Men. prol. 76.
Cat. r. r. 5, 4.
Afr. 368.

parasitaster Ter. Ad. 779.

parasitatio Plaut. Amph. 522.

parasitari Plaut. Stich. 637. Per. 56.

subparasitari Plaut. Mil. 348. Amph. 516. 994.

parastata Cat. inc. lib. p. 86, 21.

paratragoedare Plaut. Pseud. 707.

parma Enn. ann. 432. 611.

pasceolus Plaut. Rud. 1314.
Cat. orat. p. 61, 9.

patagium Naev. trag. 48.

patagiarius Plaut. Aul. 505.

patagiatus Plaut. Epid. 223.

patagus Plaut. fr. 53 inc. nom. p. 447 (cf. Macrob. sat. 5, 19. Fest. v. patagus).

patrissare Plaut. Pseud. 442. Most. 639.
Ter. Ad. 564.

pausa Plaut. Per. 818. Poen. 451. Truc. 4, 2, 18 [1]). Rud. 1205.
Enn. ann. 348 [2]). 572 sat. 11.
Att. trag. 290.

pausare [3]) Plaut. Trin. 187.

pelagus Plaut. Per. 178.
Pac. 416.
Att. 394.

pelex Plaut. Merc. 690. Rud. 1047. Cist. 36.
Caec. St. 156.

---

1) cf. Mercerus ad Nonium 103. lausum BCD.

2) Alii 'causa' cf. Vahleni annotationem.

3) Forma 'pausa' hoc loco aliis substantivum non verbum videtur.

peplum Plaut. Merc. prol. 67.
pergraecari Plaut. Bacch. 813. Most. 22. 64. 960. Poen. 594. Truc. 1, 1, 69.
Titin. 175.
peristroma Plaut. Stich. 378. Pseud. 146.
perperus Att. pragm. inc. lib. fr. 1.
perperitudo Att. pragm. inc. lib. fr. 2.
perula[1]) Plaut. Truc. 2, 6, 54.
pessulus Plaut. Truc. 2, 3, 30. Aul. 104. Curc. 147 bis. 153. 157. Cist. 371.
Ter. Eun. 603. Heaut. Tim. 278.
petasus Plaut. Pseud. 735. 1186. Amph. 143. 145. 494.
petra Plaut. Bacch. 23.
Enn. ann. 366[2]).
phaleratus Ter. Ph. 500.
pharetra Liv. Andr.[3]) ap. Terent. Maur. 1937.
Plaut. Trin. 725.
pharmacopola Cat. orat. p. 58, 3.
philippei Plaut. Trin. 1158. Bacch. 230. 272. 590. 868. 879. 919. 934. 997. 1011. 1050. 1183. Poen. 408. 549. 762. 772. 1347.
nummi philippei Plaut. Trin. 152. 955. 959. Bacch. 882. 969. 1026. Poen. 164. 661. 705. 723. As. 153.
philippeum (aurum) Plaut. Trin. 965. Bacch. 220. Poen. 590. Curc. 440.
philosophari Plaut. Pseud. 687. 974. Merc. 147. Capt. 284.
Enn. trag. 417.
philosophiae Cass. Hem. ap. Plin. n. h. 13, 84.
philosophus (subst.) Plaut. Rud. 986.
Pac. 366. 372.
Ter. Andr. 57. Eun. 263.
Turp. 144.
philosophus (adiect.) Pac. 348.
phrygio Plaut. Men. 426. 469. 563. 623. 681. Aul. 504.
Titin. 4.
phylaca Plaut. Capt. 751.
phylacista Plaut. Aul. 513.
pithecium Plaut. Mil. 989.
placenta Cat. r. r. 76, 1, 3, 4 bis. 77 bis. 78. 81 bis.
platanus Cat. r. r. 51. 133, 2.

---

1) 'perula' Speng. auctore Grutero. peruiam BD. per uiam C.
2) alte delata ceterisque codices. Ex 'ceterisque' 'petrisque' rectissime correctum videtur.
3) cf. quae dicta sunt ad 'cothurnus'.

platea Plaut. Trin. 840. 1006. Mil. 609. Men. 881. Cas. 667. Aul. 404. Amph. 1012. Capt. 795. Curc. 278. Cist. 258.
Ter. Andr. 796. Eun. 344. 1064. Ph. 215. Ad. 574. 582.

podager Enn. sat. 8.

podagrosus Plaut. Merc. 595. Poen. 523.

poema Plaut. As. 174.
Enn. ann. 3.
Att. didasc. l. 8 fr. 1.
Afr. 271.

poeta Plaut. Mil. 211. Pseud. 401. 404. Cas. 719. Capt. 1033. As. 748. Curc. 591.
Enn. ann. 6 sat. 6.
Pac. 337.
Ter. Andr. 1. 7. Eun. 3. 23. 28. Heaut. Tim. 2. 22. Ph. 1 bis. 13. 29. Hec. 13. 21. Ad. 1. 25.
Plaut. Men. prol. 9. Cas. prol. 18.
Att. pragm. lib. inc. fr. 2.

poetari Enn. sat. 8.

poeticus Cat. ad M. fil. p. 83, 2.

pol[1]) Liv. Andr. semel. Plaut. ducenties undequadragies. Enn. bis. Caec. St. bis. Ter. quinquagies sexies. Titin. quater. Plaut. prol. spur. semel. Afran. semel.

edepol Naev. bis. Plaut. trecenties quinquagies octo. Caec. St. bis. Ter. vicies ter. Titin. ter. Turp. ter. Plaut. prol. spur. semel. Afr. bis.

polus Att. trag. 678.

polypus Plaut. Aul. 196. Rud. 1010.
Enn. heduph. 10.
Cat. r. r. 157, 15 ter.

pompa Plaut. Mil. 67. Bacch. 114. Stich. 683. Poen. 1001. Cas. 599. Truc. 2, 6, 68. Capt. 771. Curc. 2. Cist. 89. Bacchar. fr. p. 435 (cf. Macrob. sat. 2, 12).
Ter. Heaut. Tim. 739.
Cat. orat. p. 59, 1.

pontus Att. trag. 399.

poterium Plaut. Trin. 1017[2]). Stich. 694.

pristix Att. inc. fab. fr. 40.

---

1) De textus condicione dubitari potest Stich. 734. Merc. 393. Truc. 4, 3, 69. Merc. prol. 15.

2) poteris BCDE. pateris Z. potis F. poteriis B. Camerarium secutus.

prologium	Pac. 383.
prologus	Ter. Andr. 5. Heaut. Tim. 11. Ph. 14. Hec. 9.
propinare	Plaut. Stich. 425. 468. 708. 710. Pseud. 1263. As. 772. Curc. 359.
	Enn. sat. 7.
	Ter. Eun. 1087.
propola	Plaut. Aul. 507.
proreta	Plaut. Rud. 1014.
proscenium	Plaut. Poen. prol. 17. 58. Truc. prol. 10. Amph. prol. 91.
prothyme	Plaut. Pseud. 1268.
prothymiae	Plaut. Stich. 636. 659.
psalterium	Corn. Scip. ap. Macrob. sat. 2, 10.
psaltria	Ter. Ad. 388. 405. 451. 476. 558. 600. 617. 724. 743. 759. 842. 967.
pultifagus	Plaut. Most. 828.
puniceus	Plaut. Pseud. 229. Men. 918. Rud. 998.
purpura	Plaut. Stich. 376. Men. 120. Most. 288. Truc. 2, 6, 58. 5, 1, 54 [1]). Aul. 166. 496. Praed. fr. 1 p. 436 (cf. Char. l. 2 179 P).
	Enn. ann. 355. heduph. 11.
	Titin. 2. 3.
	Cat. orig. p. 28, 13. orat. 69, 2.
	Att. trag. 517.
	Afr. 179.
purpuratus	Plaut. Most. 289.
purpureus	Liv. Andr. Od. 43 et ap. Terent. Maur. [2]) 1935.
	Plaut. Men. 918.
purpurissum	Plaut. Most. 261.
	Afr. 231.
purpurissatus	Plaut. Truc. 2, 2, 35.
pyelus [3])	Plaut. Stich. 568.
pytisare	Ter. Heaut. Tim. 457.

R.

raphanus	Cat. r. r. 6, 1. 35, 2.
resina	Plaut. Merc. 139.
rhetorica, orum	Enn. sota 4.

1) 'eat apale puram' BCD. 'ego pallam et purpuram' Camerarium secuti Speng. et Gepp.

2) cf. quae ad vocem 'cothornus' dicta sunt.

3) 'lavatum in pyelum ibo' R. 'ibo lavatum in pilum' lib. 'pyelus' iam Lamb.

riscus	Ter. Eun. 754.
runcinare [1])	Plaut. Mil. 935.
deruncinare	Plaut. Mil. 1142.
ruta	Cat. r. r. 119. 157, 6, 7.

S.

sacciperium	Plaut. Rud. 548.
sambuca	Plaut. Stich. 381.
	Corn. Scip. ap. Macrob. sat. 2, 10.
sandalium	Ter. Eun. 1028.
	Turp. 31. 147.
sandaligerula	Plaut. Trin. 252.
sanderacinus	Naev. com. 123.
sargus	Enn. heduph. 4.
satrapes	Ter. Heaut. Tim. 452.
scammoneum	Cat. r. r. 157, 12.
scapha	Plaut. Rud. 75. 163. 165. 173. 200. 366. 368.
scaphium	Plaut. Bacch. 70. Stich. 693. Per. 124.
scarus	Enn. heduph. 8.
scena	Naev. com. 17.
	Plaut. Pseud. 568. Pseud. Prol. 2. Poen. Prol. 20. Capt. Prol. 60.
scenicus	Ter. Hec. 16. 45.
	Afr. 100.
sceptrum	Pac. 217.
	Att. trag. 3. 590.
schema	Naev. trag. 37.
	Plaut. Per. 463 [2]). Amph. 117.
	Caec. St. 57. 76.
schoenus	Plaut. Poen. 262.
	Cat. r. r. 105, 2. 113, 1.
schoeniculae	Plaut. Clitell. fr. 7 (cf. Varr. l. L. 6, 4. Fest. v. schoeniculae).
scomber	Plaut. Capt. 851.
scopulus	Enn. an. 223.
	Ter. Ph. 689.
scorpio	Cat. r. r. 158, 1.
scyphus	Plaut. As. 444.

1) oneratum runcinabo R. oneratur hunc aciebo BC. oneratum hunc aciebo D. loco 'hunc' 'huc' in FZ. Z. praeterea acciebo.

2) 'schema' in codicibus non extat, sed prodit ex Prisciano. Contra pro 'tiara' apud Priscianum 'theatrum'.

sepia	Plaut. Rud. 659.
sepiola	Plaut. Cas. 389.
serpullum	Cat. r. r. 73.
sesamum	Plaut. Poen. 319.
sicelissare	Plaut. Men. prol. 8.
sicinnista	Att. pragm. lib. inc. fr. 3.
silphium	Cat. r. r. 157, 7.
simus	Liv. Andr. trag. 5.
sinapi	Plaut. Pseud. 817. Truc. 2, 2, 60.
	Enn. sat. 25.
sirpe	Plaut. Rud. 630.
socci	Plaut. Trin. 720. Bacch. 332. Pseud. 1187 [1]). Per. 124. Epid. 708.
	Ter. Heaut. Tim. 124.
sophia	Enn. ann. 227 [2]).
	Afr. 299.
soracum	Plaut. Per. 392.
spaerita [3])	Cat. r. r. 82.
spartum	Cat. r. r. 135, 3.
sparteus	Pac. 251. 385.
	Cat. r. r. 3, 5. 11, 2 bis.
sphaera	Cat. r. r. 82.
spinter	Plaut. Men. 527. 530. 540. 682. 683. 807. 1061.
spira	Enn. ann. 501.
	Pac. trag. 385.
	Att. trag. 307.
	Cat. r. r. 77. 80. 82 bis.
spongia	Cat. r. r. 13, 3. 67, 2. 162, 3.
sportula	Plaut. Stich. 289. Men. 219. Curc. 289.
stacta	Plaut. Most. 309. Truc. 2, 5, 23 [4]). Curc. 100.
	Afr. 178.
stalagmium (plur.)	Plaut. Men. 542 [5]).
	Caec. St. 106.
stela [6])	Enn. Euh. 31.

---

1) Quid socci R. et iam antea Lamb. et Sciopp. quid socii in BCD et libris veteribus Lambini. om. in FZ.

2) sophia Scalig. et Vahl. philosophia ap. Festum.

3) spericam ita. spaericam. sphaericam codd. cf. Schneideri annotationem.

4) eiectam BCD. stactam cum Cam. Speng. et Gepp.

5) statagmia BC. statacmia D. statamia F. spathalia Z.

6) 'stela Ciaconius, stelia M. Victor. stella ceteri libri et edd. omnes' Vahl.

stola	Enn. trag. 134. 372. 373. 430.
stomachari	Ter. Eun. 323.
stranguria	Cat. r. r. 127, 1.
strategus	Plaut. Stich. 697. 705. Curc. 285.
stratioticus	Plaut. Mil. 1359. Pseud. 603. 918.
strix	Plaut. Pseud. 820.
strophium	Plaut. Aul. 511.
	Turp. 197.
struppus	Liv. Andr. Od. 11.
strutheus	Plaut. Per. 87.
	Cat. r. r. 7, 3. 133, 2. 143, 3.
subbasilicanus	v. basilica.
succrotillus	v. crotalum.
sycophanta	Plaut. Trin. 815. 860. 892. 958. 1139. Pseud. 1197. 1200. Men. 260. 283. 1087. Poen. 363. 645. 1021. Amph. 507. Curc. 463.
	Ter. Andr. 815. 919. Heaut. Tim. 38.
sycophantari	Plaut. Trin. 787. 958.
sycophantia	Plaut. Trin. 867. Mil. 767. Bacch. 740. 764. 806. Pseud. 527. 572. 672. Per. 325. Poen. 645. Aul. 641. Capt. 521. As. 71. 546.
sycophantiose	Plaut. Pseud. 1211.
syllaba	Plaut. Bacch. 433. Epid. 118.
symbola	Plaut. Stich. 432. 438. Epid. 120. Curc. 474.
	Ter. Andr. 88. Eun. 540. 607.
symbolum	Plaut. Pseud. 648.
symbolus	Plaut. Bacch. 263. Pseud. 57. 652. 717 bis. 753. 1001 [1]. 1092.
	Cat. orat. p. 37, 14.
symbolus (ut videtur)	Plaut. Bacch. 265. 266. Pseud. 55. 716.
symbolum vel **symbolus**	Plaut. Pseud. 598. 1117. 1201. 1216. 1217.
asymbolus	Ter. Ph. 339.
syngraphus	Plaut. Capt. 450 bis. 506. As. 238. 746. 802.
syntheticus [2]	Titin. 168.
syrma	Valer. 1.
	Afr. 64.

T.

taenia	Enn. trag. 69.
	Caec. St. 7. 275.
	Att. trag. 472.
talentum	Plaut. vicies septies. Ter. novies. Plaut. prol. spur. semel. Turp. semel. Cat. semel.

1) sumbolust R. simbolum aut symbolum codd.

2) syntheticis Palmerium secutus Ribb. sint et dicis libri.

talentum philippeum Plaut. bis.

tapeta	Enn. inc. lib. fr. 34.
tapete	Plaut. Stich. 378. Pseud. 147.
	Caec. St. inc. fab. fr. 35.
	Turp. inc. fab. fr. 3.
tartarinus [1])	Enn. ann. 510.
techina	Plaut. Bacch. 392. Most. 550. Poen. 807. Capt. 642.
	Ter. Eun. 718. Heaut. Tim. 471.
contechinari	Plaut. Pseud. 1096.
termo	Enn. ann. 470. 471.
tessera	Plaut. Poen. 947. 1034. 1040. Cist. 227.
	Ter. Ad. 739.
thalassicus	Plaut. Mil. 1179. 1282.
theatrum	Naev. com. 71.
	Plaut. Pseud. 1081.
	Att. pragm. libr. inc. fr. 1.
thensaurus	Plaut. Trin. 150. 175. 180. 750. 783. 786. 798 [2]). 1100. 1145. Mil. 1064. Pseud. 84. 628. Merc. 163. 641. Poen. 616. Truc. 2, 1, 34. 4, 2, 13. Aul. 6. 12. 26. 238. 264. As. 277. 655. Curc. 678.
	Enn. trag. 278.
	Ter. Eun. 12.
thensaurarius	Plaut. Aul. 393.
thermopolium	Plaut. Trin. 1013. Pseud. 742. Rud. 529. Curc. 292.
thermopotare	Plaut. Trin. 1014.
thiasare	Pac. 311.
thyrsiger	Naev. trag. 37.
tiara [3])	Plaut. Per. 463.
toxicum	Plaut. Merc. 472.
	Caec. St. 53.
	Afr. 409.
tragicomoedia	Plaut. Amph. prol. 59. 63.
tragici	Plaut. Per. 465.
tragicus	Valer. 1.
tragoedi [4])	Plaut. Poen. 572.
tragoedia	Plaut. Curc. 591. Poen. prol. 2. Amph. prol. 41. 51. 52. 54. 93. Capt. prol. 62.

---

1) Cum Vahl. littera minuscula utor: segreganda enim est vox e numero nominum propriorum, cum plane vim adiectivi appellativo sensu adhibiti accepisse videatur. cf. Fest. p. 359 M.

2) Tibi athenas aurum BCDE. abi athenas aurum F. abi effodias aurum Z. abi ad thensaurum B. praeeunte Camer.

3) cf. quae annotata sunt ad 'schema'.

4) tragoedia DP. Gepp. cum Camer. tragoedi.

trapetus	Cat. r. r. 3, 5. 12. 18, 5. 20, 1. 21, 5. 22, 1, 3, 4 bis. 135, 2, 6 bis, 7 bis. 145, 1. 146, 3.
trapetes (plur.)	Cat. r. r. 18, 2 (trapetibus).
trapezita	Plaut. Trin. 425. Pseud. 757. Epid. 138. Capt. 193. 449. As. 438. Curc. 341. 345. 406. 420. 559. 618. 712. 721.
triclinium	Naev. com. 81.
triobolus	Plaut. Bacch. 260. Poen. 374. 455. 858. Rud. 1039. 1330. 1354. 1367.
	Cat. r. r. 127, 2.
triumphus	Carm. fratr. Arv. (C. i. L. 28) triumpe quinquies. Plaut. Pseud. 1051. As. 269.
triumphare	Plaut. Bacch. 972. 1073.
	Enn. ann. 302.
	Ter. Eun. 394. Heaut. Tim. 672. Ph. 543.
	Tit. Mum. (C. i. L. 541) triumphans.
trochlea	Cat. r. r. 3, 5. 12.
tropaeum	Att. trag. 148. 366.
trugonus	Plaut. Capt. 851.
trutina	Cat. r. r. 13, 3.
tryblium	Plaut. Stich. 691.
tus	Plaut. Trin. 934. Poen. 443. Truc. 2, 5, 27. Aul. 24. Amph. 740.
	Cat. r. r. 70, 1. 127, 2. 134, 1.
tusculum	Plaut. Aul. 383.
tympanotriba	Plaut. Truc. 2, 7, 49.
tympanum	Plaut. Poen. 1306.
	Afr. 218.
tyrannus	Plaut. Pseud. 703. Curc. 285.
	Enn. ann. 113.
	Pac. 149.
	Att. trag. 217. 270.

Z.

zamia	Plaut. Aul. 195.
zona	Plaut. Per. 155. Merc. 925. Truc. 5, 1, 62. Curc. 220.
zonarius	Plaut. Trin. 862.

A d d e n d a*).

Nomina propria.

Acheron Enn. trag. 278.

Acheruns Plaut. Trin. 494. Most. 499. 509. Merc. 606. Poen. 337. 423. 821. Cas. 68. 344. Truc. 4, 2, 36. Amph. 1030. Capt. 689. 998. 999.

Acherunsius Enn. trag. 107.

Acheruntieus Plaut. Mil. 627. Bacch. 198. Merc. 290.

Aesculapius Plaut. Men. 885. Curc. 14. 62. 217. 261. 270. 389. 699. Enn. trag. 16.

Apollo Naev. bell. Pun. 31. Plaut. Bacch. 172. Men. 841. 850. 862. 868. 871. 886. Merc. 678. Aul. 391. Enn. ann. 64. trag. 53. 63. 66. 80. 390. Ter. Andr. 698. Host. bell. Histr. l. 2 (W. p. 16). Inscr. 73 Apolon. 167 Apolonei, 187 Apolones (genet. sing. Momms. existimat).

Bacchus Plaut. Men. 836. Enn. trag. 148. Pac. 309. 422.

Castor Plaut. Bacch. 894. Curc. 481.

Hercules Naev. com. 28. Plaut. Bacch. 155. 665. 894. Stich. 233. 386. 392. Men. 201. Most. 528 bis. 984. Pers. 2. Epid. 172. 173. Cas. 172. 294. Rud. 161. 822. 1225. Curc. 358. Ter. Eun. 1027. Inscr. 56 Hercele, 541 Herculis.

Herculaneus Plaut. Truc. 2, 7, 11. Cat. r. r. 8, 1.

Herculeus Plaut. Stich. 223.

---

*) Ad quaestionem illustrandam quantum sermo Graecus apud Romanos valuerit cum nomina quaedam propria a populo omnino nec tantum a poetis Graece eruditis usurpata tum Plautinas dictiones et formationes Graecas addere haud ab re existimo.

Musa	Enn. ann. 1. 2 [1]). 223. 332.
Pluto	Enn. Euh. 19. 20. 21.
Polluces	Plaut. Bacch. 894. Inscr. 55 Poloces.
Proserpina	Naev. bell. Pun. 29. Enn. Epich. 13. Inscr. 57 Prosepnai.

Graeca apud Plautum.

a) *Verba et locutiones.*

πάλιν	Trin. 705
οἴχεται (argentum)	„ 419
ναὶ γάρ	Bacch. 1162. Pseud. 483
καὶ τοῦτο ναὶ γάρ [2])	Pseud. 484
καὶ τοῦτο ναί, καὶ τοῦτο ναί [3])	„ 488
χάριν τούτῳ ποιῶ [4])	„ 712
Ὦ Ζεῦ, Ζεῦ	„ 443
μὰ τὸν Ἀπόλλω	Most. 973. Capt. 880
νὴ τὰν Κόραν	Capt. 881
νὴ τὰν Πραινέστην	„ 882
νὴ τὰν Σιγνίαν	„ „
νὴ τὰν Φρουσινῶνα	„ 883
νὴ τὰν Ἀλάτριον	„ „
(cantio graecast) ἢ πέντ' ἢ τρία πῖν' ἢ μὴ τέτταρα [5])	Stich. 707

---

1) Musas quas Scalig. et Vahl. 'curuamus (curuanus Par. a) ac (at Haun. ad Par. b) quas (quae Par. a b) libri' Vahl.

2) καὶ τοῦτο ναὶ γάρ Bothe et R. "Cetuton kaito itone gras B. ceu ton kaito ito negaris C. ceuton Kaito ito negars D: item, nisi quod negari Z, simul vacuo spatio non exiguo ante ceuton relicto ceu tu au ita negars F. seu tu aut ita negari cod. Scaligeri." R.

3) Fatere? dic καὶ τοῦτο ναί, καὶ τοῦτο ναί B. et R. "Fateri di chaytoyna P. Chaitoyionai B. fateri Dichaytoyna chaitoyionai C. fateri Dichay toyna et post magnum spatium chaitoyionai D. fatere Dycai toyna (spat.) chaytorionai Z. fateri dicat (spat.) torna carthorionai F. fatetur dicar toina carthiovia nai cod. Scaligeri" R.

4) χάριν τούτῳ ποιῶ R. praeeunte Scalig. De codicibus cf. Ritschelii annotationem.

5) ἢ πέντ' ἢ τρία πῖν' ἢ μὴ τέτταρα R. "pro quibus lacuna est in A. cepente pine et trispine einet et tara B. cepente pinex tris pine emet ettera CD item FZ" (sed cf. R.).

πράγματά μοι παρέχεις	Cas. 607
(Dabo) μέγα κακόν	„ 608
(Dabin) μέγα κακόν	„ „
ὀξύ [1])	„ 609.

b) *Logi et loci ad scientiam Graecorum vocabulorum spectantes.*

Chrysalus.

. . . . opus est chryso [2]) Chrysalo. Bacch. 240

Chrysalus.

Quid mihi refert Chrysalo esse nomen, nisi factis probo. „ 704

Gelasimus.

Gelasimo nomen mi indidit paruo pater,
Quia iam a pausillo puero ridiculus fui. Stich. 174—5

Epignomus.

Nunc ego nolo mi ex Gelasimo fieri te Catagelasimum. „ 631

Gelasimus.

Nunc Miccotrogus nomine e uero uocor. „ 242

Ballio.

Tune's is Harpax?

Simmia.

Ego sum: atque Harpax [3]) quidem. Pseud. 1010

---

1) 'ὀξύ Pal. 1 ad oram, idem intus ozem, suprascr. ozan, Pal. 3 et P ozen, 6 oxen, 4 o Zeu, A Lt. ΩΖΕΥ' Gepp.

2) Saalf. p. 23 vocem affert quasi tralata sit. Quod quam sit falsum facile ex loco Plautino apparet; ioci enim tantum causa vocabulum peregrinum a Plauto adhibitum est. Vis tralatorum plane alia est. Quin dubito num ipse recte fecerim, cum antea 'comarchum' et 'demarchum' attulerim. Voces eiusmodi saepius in quaque lingua offenduntur; tantum autem abest ut civitate donentur, quod quidem in iis quae vere tralata dicenda sunt fieri solet, ut origo peregrina semper in iis deprehendatur.

3) "ATO . . . . . PAX A. atque ipse harpax reliqui nisi quod arpax B" R. Cum R. nomen proprium 'Harpax' assumo adiectivi vim subaudiens.

Lysimachus.

quod nomen tibi dicam esse?

Pasicompsa.

Pasicompsae.

Lysimachus.

Ex forma nomen inditumst . . . . Merc. 517

Diniarchus.

Nam mihi haec meretrix quae hic habitat Phronesiam
Suom nomen omne ex pectore exmovit meo } Truc. 1, 158
[φρόνησιν, nam φρόνησις est sapientia].

Hegio.

Quid erat ei nomen? Capt. 285

Philocrates.

Thensaurochrysonicochrysides.

Hegio.

Videlicet propter diuitias inditum id nomen quasist?

Philocrates.

Immo edepol propter avaritiam ipsius atque audaciam *).

c) *Latina cum Graecis aut Graecis suffixis composita.*

antelogium	Men. prol. 13
ferritribax	Most. 356
flagritriba	Pseud. 137
ulmitriba [1])	Pers. 278
collicrepida [2]) } **cruricrepida**	Trin. 1022

*) Vide etiam locum ex spurio Plautino prologo ex Poenulo v. 92:
Vosmet nunc facite coniecturam ceterum
Quid id sit hominis, cui Lyco nomen siet.

1) "inquam ulmitriba tu 'alibi codicum legi' Pius dicit. inqua mulmit ribatu B. inquam mulmitribatu CDZ. inquam in ulmitribatu F" R.

2) "collicrepidae Beckerus Chariclis vol. II p. 53. oculi crepidae FZ. oculi crepide BC. oculicrepide DE" R.

glandionida } **pernonida** }	Men. 210
plagipatida	Most. 356. Capt. 472
rapacida	Aul. 368.

d) *Composita Graeco more atque Graecis suffixis iocose formata* *).

Vaniloquidorus	Pers. 702—5
Virginesvendonides	
Nugipalamloquides [1])	
Argentumexterebronides	
Tedigniloquides	
Nummosexpalponides	
Quodsemelarripides	
Numquampostreddonides.	

Adde ex ipsis Graecis vocibus iocose formata:

halophanta	Curc. 463
cataractria, hapalopsis	Pseud. 836.

*) In prologo spurio Poenuli 54: Pultophagonides.

1) "N u g i p a l a m l o q u i d e s Bothius: quo tamen poetae manum restitutam esse non credo. NUGIIPILOQUIDES A: quod interpretari posse NUGIEPILOQUIDES visus sum. N u g i p i l o q u i d e s BCD. n u g i p i l o q u i d e s FZ. n u g i p o l o l o q u i d e s (quod Pylades scripserat) unum e suis libris veteribus habere Lambinus testatur: pro quo tamen voluisse eum nugipiloloquides credibile est: atque id ipsum suasit Boxhornius. N u g i p o l y l o q u i d e s Camerarius. N u g i d o l o l o q u i d e s Guilelmus" R

De tralatorum in consuetudine Romanorum usu quaestionis specimen.

Ex multis quaestionibus, quae ad historiam linguae Latinae illustrandam ex tralatis supra collectis petendae sunt, quibusque tempore dato omnibus deinceps operam dare in animo est, unam eamque, quantum scio, adhuc nondum tractatam nunc addere placet, ita tamen ut res potius adumbretur quam perficiatur. Pertinet autem quaestio ea ad usum tralatorum in consuetudine Romanorum, quatenus ex quibusdam literarum monumentis, quae satis integra servata sunt, perspici posse mihi videtur. Segreganda autem esse in quaestione eiusmodi ea tralata, quibus cuivis homini Romano sicut res ferebat uti necesse fuit, ab illis, quibus aut voces Latinae plane respondent aut quae Latinis aliquo modo reddi possunt, facile apparet. Nam, ut exempla quaedam afferam, significare qui voluit rem eam, qua naves in portu sisti ac teneri solent, aut vestem sive colorem a Phoenicibus provenientem, facere non potuit quin 'anchoram' aut 'purpuram' usurparet; stultum verum hominem aut artes dolosas ut significaret 'morum' et 'sucophantias' in suum usum ut converteret minime coactus erat, cum Latinae quoque voces praesto essent. Tralatorum autem huius generis quae fuerit condicio in consuetudine populi Romani sexto saeculo urbis, fabulis Plautinis et Terentianis aliquantum indicari mihi videtur. Nam si consideramus quibus personis tralata in illis fabulis tribuuntur, certas quasdam leges valere videmus, quas nemo qui de ingenio poetarum quales Plautus et Terentius fuerint [1]) cogitaverit, fortuitas tantummodo esse facile dicet. Vide autem mecum res huius modi.

1) Sane quidem fabulas, quales a manu ipsorum poetarum profectae sunt, non habemus, neque dubium est quin in distributione personarum ut in aliis rebus vitia traxerint, quod quidem saepius codicum in hac re diversitate satis indicatur. Minime autem res tam male se habet, ut tota quaestio eam ob causam claudicet.

Interiectio 'papae' quae apud Plautum duodecies, apud Terentium quater extat, duobus exemplis exceptis tantum ab hominibus inferioris ordinis usurpatur. Utitur ea Bacch. 207 Chrysalus servus, Stich. 425 Stichus servus, 771 Sagarinus servus bis, Pers. 806 Toxilus servus, Epid. 53 Epidicus servus, Cas. 756 Olympio vilicus bis, Rud. 1320 Gripus piscator, Pseud. 365 Ballio leno, Eun. 229, 279, 317 Parmeno servus, 416 Gnatho parasitus. Adhibetur tantum a sene Men. 919 et a Stratophane milite Truc. 2, 6, 26. De milite autem hoc considerandum est homines huius generis minime elegantes in palliatis esse.

'Colaphus' vel potius 'colaphi' — singularis enim numerus rarissime invenitur — quod apud Plautum quinquies, apud Terentium bis habemus, similiter in ore hominum rudium [1]), ut servorum, lenonum plerumque fuisse videtur. Tribuitur enim Pers. 293 'colaphis defigere' Sagaristioni servo, ibid. 846 'colapho icere' Dordalo lenoni, Capt. 88 'colaphos perpeti' Ergasilo parasito, Rud. 1007 'colaphis apstrudere' Trachalioni servo, Ad. 199 'colaphos infringere', 245 'colaphis tuber est caput' Sannioni lenoni. Militis est 'colaphis elidere caput' Poen. 485.

1) Vide contra homines nobilioris ordinis patria voce in hac re uti. Usurpat 'pugnum inpingere' Bacch. 800 Nicobulus senex, Rud. 710 Daemones senex; 'pugnis contundere' Bacch. 450 Mnesilochus adulescens; 'pugnis parcere' Men. 848 Menaechmus; 'pugnis rem solvere' Curc. 379 Luco tarpessita; utitur hoc vocabulo vario modo Mercurius Amph. 302. 309. 312. 316. 323. 328. Quamquam et inferiorum hominum est, cf. Asin. 371. Amph. 298. 313. 342. 375. 377. 387. 390. 396. 407. 624. Cas. 303. Curc. 199. 725. Men. 1012. Luculentissimum autem est exemplum ex Terentii Ad. 171, ubi Aeschinus adulescens Sannioni lenoni verbera minitatur Parmenoni imperans:

Ne mora sit, si innuerim, quin pugnus continuo in mala haereat.

Leno vero verberatus postea 199 lamentatur:

Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.

Quamquam et apud Terentium Ad. 558 'pugnis occidere' in ore Syri servi est. Sed rem de diverso usu Latinarum et Graecarum vocum nunc non persequar.

'Poterium' bis apud Plautum extat. Sed duobus locis servi voce utuntur; Trin. 1017 Stasimi est 'tribusne te poteriis memoriae esse oblitum', Stich. 694 Stichi "Samiolo poterio bibimus".

'Triumphus' et 'triumphare', quorum alterum bis apud Plautum, alterum apud Plautum bis, apud Terentium ter invenitur, servorum vel parasitorum est. Vide Pseud. 1051 Pseudulum servum exclamantem 'triumphe', Asin. 269 Leonidam servum dicentem "triumphum eis adfero". 'Triumphare' est Bacch. 972, 1073 Chrysali servi, Heaut. Tim. 672 Syri servi, Ph. 543 Getae servi, Eun. 394 Gnathonis parasiti. Idem cadere videtur in 'propinare'. Nam ex septem locis Plautinis si unum excipis Stich. 425, ubi Epignomus Stichi herus voce utitur, ad homines illius generis pertinet. Stich. 468 est in ore Gelasimi parasiti (sed metaphorice dictum 'propinare salutem'), ibid. 708 Sagarini, 710 Stichi servi, Pseud. 1263 Pseuduli servi, Asin. 772 et Curc. 389 parasitorum. Apud Terentium semel tantum Eun. 1087 (etiam hic metaphorice quodammodo dictum) est; sed hic quoque a parasito usurpatur: Gnathonis enim est.

'Graphicus', 'pergraphicus', 'graphice' contra elegantioris sermonis fuisse videntur. Ex undecim enim locis Plautinis in quibus inveniuntur tres tantum ad servos, ceteri ad senes aut iuvenes pertinent. Usurpat Trin. 936 'graphicum nugatorem' Charmides senex, idem 1024 'graphicum furem', 1139 'pergraphicus sycophanta', Stich. 570 'graphicum mortalem' Pamphilus iuvenis, Pseud. 519 'mortalem graphicum' Simo senex, ibid. 700 'mortalis graphicus' Calidorus adulescens, Epid. 400 'servum graphicum' Apoecides senex. Usurpant 'graphice' Trin. 767 Megaronides senex 'exornetur graphice', Pers. 306 Sagaristio servus 'graphice facetus', ibid. 464, 843 Toxilus servus 'graphice decet' 'graphice ludificari'.

'Morus' et 'morologus', quod quidem satis dignum memoratu videtur, a diversis hominum generibus apud Plautum adhibentur. 'Morus' enim ter extans elegantioribus tantum hominibus, 'morologus' bis extans inferioribus tantum

tribuitur a poeta. Habes enim Trin. 669 'mores hominum moros efficit' Lysitelis adulescentis, Mil. 672 'morus es' Periplecomeni senis, Men. 571 'utimur maxume more moro' Menaechmi I; contra Pseud. 1264 'sermonibus morologis uti' Pseuduli servi, Pers. 49 'morologus fio' Toxili servi. Adverbium 'more' a Sticho servo semel usurpatur 'more hoc fit' Stich. 641. Utut vero haec res sese habet, hoc quidem ex illis locis evadere videtur 'morum' iam diu tralatum fuisse, 'morologum' contra nondum plenam civitatem tunc obtinuisse.

Omnis autem haec res magis etiam ut illustretur, et conspectum de usu insignium tralatorum semel tantum apud Plautum extantium dabo et distributionem omnium omnino cum derivatis in singulas personas ex nonnullis Plauti fabulis et una Terentii proponam. Ex quo etiam illud apparebit maximam insignium tralatorum partem in ore hominum inferioris ordinis, maxime servorum esse. Et quamquam verum quidem est maximam diverbii partem illis omnino datam esse, huius tamen rei rationem plane inde esse petendam non facile crediderim.

Semel extantia et personae quae iis utuntur.

anancaeum	Rud. 363	Trachalio servus
apolactizo	Epid. 662	Epidicus „
badissare	Asin. 706	Libanus „
blennus	Bacch. 1088	Nicobulus senex
cincinnus	Truc. 2, 2, 32	Stratullax servus
clepta	„ 1, 2, 9	Astaphium ancilla
cottabus (plur.)	Trin. 1011	Stasimus servus
cynicus	Pers. 123	Saturio parasitus
cynice	Stich. 699	Sagarinus servus
danisticus	Most. 658	Tranio „
drapeta	Curc. 290	Curculio parasitus
dulice	Mil. 213	Periplecomenus senex
dynamis	Pseud. 211	Ballio leno
emporium	Amph. 1013	Amphitruo
epitheca	Trin. 1025	Stasimus servus
exo	Truc. 2, 7, 7	Cyamus „
geuma	Poen. 692	Lycus leno
glaucoma	Mil. 148	Palaestrio servus

harpax *)	Pseud. 654	Pseudulus servus
heureta	„ 700	Calidorus adulescens
ictis	Capt. 184	Hegio senex
malacissare	Bacch. 73	Bacchidum meretrix altera
massa	Mil. 1065	Palaestrio servus
moechissare	Cas. 815	Murrhina mulier
monotropus	Stich. 689	Stichus servus
musice	Most. 729	Simo senex
oenopolium	Asin. 200	Cleaereta lena
pancratice	Bacch. 248	Chrysalus servus
paratragoedare	Pseud. 707	Calidorus adulescens
pelagus	Pers. 178	Sophoclidisca ancilla
pharetra	Trin. 725	Stasimus servus
philosophus	Rud. 986	Gripus piscator
phylaca	Capt. 751	Hegio senex
phylacista	Aul. 513	Megadorus senex
pithecium	Mil. 989	Palaestrio servus
poema	Asin. 174	Cleaereta lena
propola	Aul. 507	Megadorus senex
pyelus	Stich. 568	Antipho senex
soracum	Pers. 392	Saturio parasitus
thermopotare	Trin. 1014	Stasimus servus
toxicum	Merc. 472	Charinus adulescens
zamia	Aul. 195	Euclio senex.

'Petra' Bacch. a R. servo tribuitur, quod, cum res sit incerta, supra omisi.

Distributio in singulas personas **).

In Trinummo.

Sunt

Megaronidis senis:

epistula	774. 816
gerrae	760
graphice *	767
hercle	52. 58. 761
ne	760
pausa *	187
pol	801
edepol	49. 128. 138
sycophanta *	815
thensaurus	783. 786. 798

Calliclis senis:

epistula	788
hercle	53. 56. 62. 612. 731. 752. 762. 783

*) 'Harpax' Pseud. 1009, 1010 nomen proprium est; de quo supra dictum est. Saalf. 'harpax' scribens discrimine neglecto tres locos affert.

**) Insignibus stellam affixi.

edepol 65. 90. 172. 613
mina 126
ne 62
nummi philippei 152
sycophantari * 787
thensaurus 150. 175. 180. 750. 1100. 1145

Lysitelis adulescentis:

apage 258. 266
ballista * 668
cistellatrix 253
edepol 333. 346
harpago 239
morus * 669
sandaligerula 252

Philtonis senis:

apage 525. 537
hercle 555. 559
historia * 381
pol 345. 363. 372. 422
edepol 335. 357. 362. 522. 574

Lesbonici adulescentis:

edepol 438
hercle 411. 433
mina 403. 411
ne 634

Stasimi servi:

apage 538
balineum 406
comoedia 706
condalium 1014. 1020
cottabi * 1011
drachuma 425
epitheca * 1025
euge 705 bis
euscheme * 625
hercle 409. 419. 457. 463. 464. 483. 560. 717
latrocinari 599
mastigia 1022
mina 428. 1082
myropola 408
ne 433
pharetra * 725
pol 474
edepol 433. 592. 606
poterium * 1017
socci 720
talentum 727. 1055. 1056
thermopolium * 1013
thermopotari * 1014
trapezita * 425

Charmidis senis:

apage 838
basilicus * 1030
epistula 896. 951. 986. 1002
graphicus * 936. 1024
pergraphicus * 1139
hercle 869. 1045
nummus 962. 970. 1003. 1139
nummi philippei 959
philippei 1158
platea 840. 1006
pol 827. 841. 851. 1061
edepol 864. 890. 900. 1004. 1147 1164
sycophanta * 892. 958. 1139
sycophantari * 958
zonarius * (sector) 862

Sycophantae:

absinthium 935
choragus 858
cunila 935
epistula 848. 874. 894. 898. 949
hercle 912. 946. 973
ne 952
nummus 844. 848. 966. 995
nummi philippei 955
philippeum (aurum) 965
pol 928
edepol 906. 907. 918. 952. 971
sycophanta * 860

sycophantia * 867
tus 934

In Milite Glorioso.

Sunt

Pyrgopolinicis militis:

euge 967
hercle 968. 972. 977. 1004. 1056. 1128. 1396. 1408
latro 74. 76. 949
machaera 5
parasitus 948
philippeum (aurum) 1064
pol 1259
edepol 19. 49. 988. 1074
thalassicus * 1282

Artotrogi parasiti:

mecastor (mulierum affert orationem) 63
elephantus 25. 30
epityrum 24
hercle 19. 31. 37
machaera 53
ne 65
pol 28
edepol 25
pompa * 67

Palaestrionis servi:

amphora 824
architectus * 1139
arrhabo * 957
bacchanal * 858
cadus 852
calix 823
causia 1178
elephantus 235
eu 394. 898
glaucoma * 148
hercle 186. 324. 394. 403. 417. 700. 858. 871. 899. 1006. 1043. 1073
hilarus 1199
machaera 459. 463
machina 813
massa * 1065
moechus 775. 1131
nardinum 824
nauclerus * 1109. 1110. 1283
nauclericus * 1177
ne 403. 408. 471
obsonium 107
pithecium * 989
platea 609
pol 362. 433. 474. 616. 757. 926
edepol 285. 322. 406. 408. 422. 462. 471. 847. 1000
runcinare 935
deruncinare 1142
stratioticus * 1359
sucophantia * 767
talentum philippeum 1061
thalassicus * 1179
thensaurus 1064

Periplecomeni senis:

apage 210
architectus * 901
barbarus 211
cinaedus * 668
comoedia 213
conger 760
dulice * 213
euge 213. 241 bis
euscheme * 213
hercle 156. 213. 486. 571. 683. 755. 1396
hilarus (superl.) 666
hilaritudo 677
latrocinari 499
malacus * 668. 687
morus * 672
ne 571
obsonare 738. 749. 756
obsonator 667
parasitus 667

poeta 211
pol 526. 718
edepol 538. 586. 779

Sceledri servi:

clatratus 379
hercle 278. 310. 311. 367. 369. 473. 491. 581
machaera 469
moechus 1436 bis
pol 353
edepol 273. 309
subparasitari 348

Philocomasii mulieris:

ecastor 380. 443
pol 371

Pleusiclis adulescentis:

agoranomus 727
aurichalcum * 660
eu 1146
hercle 1305. 1307. 1308
obsonare 750
pol 633
edepol 659

Lucrionis pueri:

bacchari * 856
cadus 852. 854. 856
hemina 831
hercle 830. 838. 852. 861
edepol 848

Milphidippae ancillae:

architectus * 1139
baccha * 1016
ecastor 1041. 1062. 1066
pol 1014. 1017. 1076. 1138. 1220. 1261. 1278
edepol 1226. 1263. 1270

Acroteleutii meretricis:

architectus * 902. 915. 919 (on)
cincinnatus 923
ecastor 1224
mecastor 1162
epistula 1225
moechus * 924
pol 1228. 1239. 1262
edepol 1218. 1255

Pueri:

moechus * 1390

Carionis coqui:

chlamys 1423
machaera 1423
mina 1420
moechus * 1398

In Pseudulo.

Sunt

Pseuduli servi:

apage 653
aurichalcum * 688
cantharus 1051. 1262. 1280
cera 36. 42. 56
chlamys 735
crapula * 1282
dapsilis * 396. 1266
drachuma 88. 91. 93
epistula 670. 690. 716
euge 712
eugepae 692. 743
harpax * 654
hercle 29. 79. 87. 109. 116. 296. 508. 535. 626. 654. 909. 912. 1032. 1248. 1333
machaera 593. 735
machina 550
mina 52. 53. 54. 113. 114. 280. 404. 412. 618. 718. 732. 753
morologus * 1264
muraena 382
nummus 1318

Calidori adulescentis:

Ballionis lenonis:

Simonis senis:

Calliphonis senis:

Harpacis caculae:

edepol 1199
epistula 647. 1202
helleborosus 1185
hercle 628. 1222
mina 1149. 1223
sucophantiose * 1211
sumbolum vel -us 598. 1117. 1201
sumbolum 648
. . . . . us 652
thensaurus 628

Charini adulescentis:

murrhina 741
thermopolium * 742

Pueri:

edepol 784
hercle 779
ne 769

Coqui:

blitum 815
coriandrum 814
drachuma 808
edepol 873
mina 877
nummus 809. 877
senapis 817
strix 820

Simmiae sycophantae:

edepol 925. 992
epistula 983. 990. 993. 997. 1001. 1008
stratioticus * 918
sumbolus 1001

In Eunucho.

Sunt

Phaedriae adulescentis:

eunuchus 167. 657
hercle 222
mina 169

Parmenonis servi:

eu 154
eunuchus 231. 356. 375. 472. 983. 991
hercle 50. 218. 254. 274. 329. 968. 1019
mehercule 67
mina 984
moechus * 960. 992
musica, orum * 477
ne 285
palaestra 477
papae * 229. 279. 317
parasitus 228

Thaidis meretricis:

apage 756
cistella 753
eunuchus 821
pol 96. 199. 876. 879
edepol 867
riscus 754

Gnathonis parasiti:

cetarius 257
comissari * 442
hercle 397. 487. 1073
mehercle 416
papae * 416
parasitus 264
philosophus * 263
propinare * 1087
sandalium 1028
triumphare * 394

Chaereae adulescentis:

eunuchus 365. 569
fucus 589
hercle 305. 311. 321. 356. 362. 466. 562. 905. 1032
parasitus 347

Adnot. Cum supra quaedam quae afferenda erant omiserim, hic locus iis esto. In Cistellaria Bothii editione Berolinensi (1809), in fragmentis Halberstadtensi (1821) usus sum. Attii fragmenta praeter tragica ex appendice Lucilii a Muellero editi sumpsi. Adhibui Corsseni (Vocal. etc.) edit. alteram, Mommseni (Röm. Gesch.) edit. quartam, Fickii (Wurzelwörterb.) edit. alteram.

'Antelogium' errore dupliciter, et in indice et in addendis, allatum est.

Corrigenda.

p. 20 v. 20 lege 'calicem' aut 'κύλικα', pro 'calicem' et 'κύλικα',

Vita.

Natus sum Nathan Ionas Tuchhaendler Brody in oppido Galiciae d. IX. Iul. m. a. h. s. XLIV. Usque ad decimum octavum annum aetatis domi privata disciplina usus, postea Lipsiam missus ibi in schola Thomana per tres fere annos maxime doctrina et benevolentia carissimorum praeceptorum Ecksteinii, Hildebrandi, Ehrtii auctus et adiutus sum. Anno LXVI testimonium maturitatis adeptus Berolinum me contuli, ubi per sexies sex menses studiis philologicis et philosophicis deditus scholas adii Droyseni, Hauptii, Huebneri, Kirchhoffii, Iordani, Micheletii, Muellenhoffii, Steinthalii, Trendelburgii. Exercitationibus philologicis ab Huebnero et Vahleno institutis nuper quidem, quamquam non iam civis eram academicus, illorum virorum clarissimorum benignitate interesse aliquamdiu mihi contigit. Quibus viris doctissimis omnibus, ut quisque optime de me meritus est, pio animo gratias ago debitas.

Sententiae controversae.

I.

Horat. Serm. I, 3, 126 inquis quod iam Daciero placuit scribendum censeo.

II.

Versus Iliadis VI 156—160 amovendi sunt.

III.

Lingua Latina in gymnasiis quae vocantur inde magnum detrimentum capit, quod in classibus infimi et medii ordinis plus legibus grammaticis ediscendis et exercendis quam litteris legendis tribuitur.

Ienae, typis Ed. Frommanni.